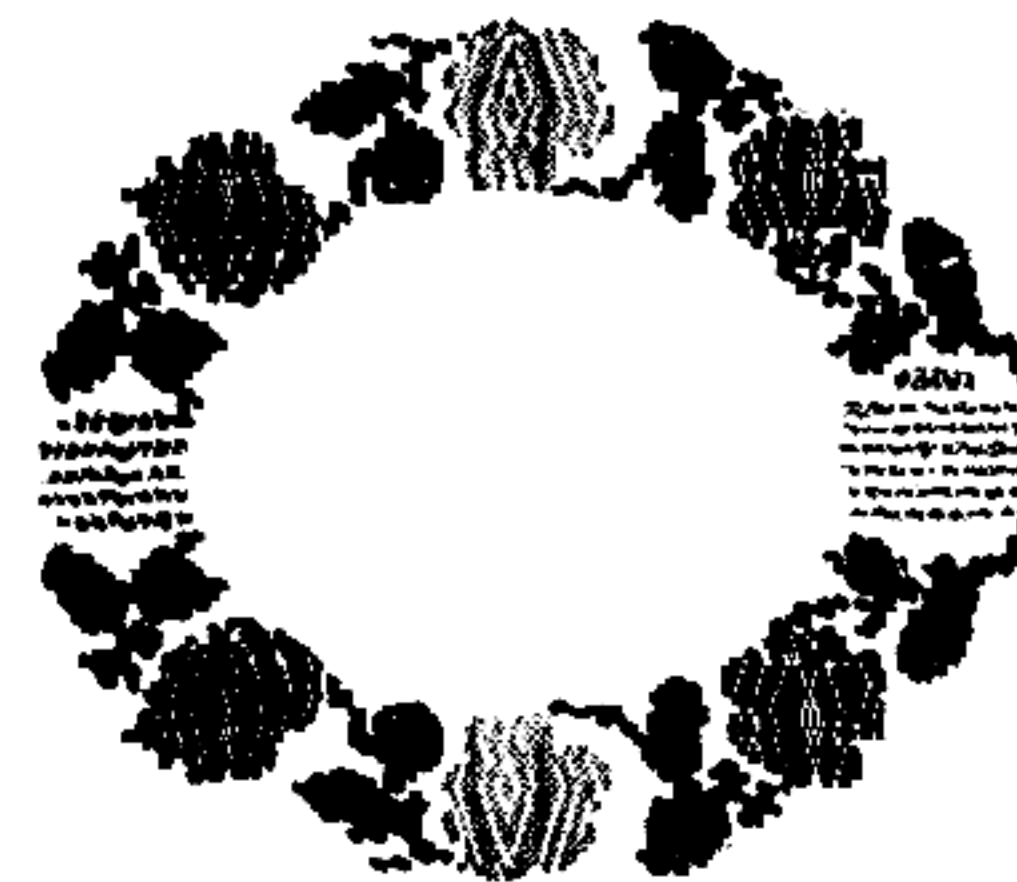

Zemplínska svadba zo Starého

podľa skutočnosti napísal
Vojtech KMEC

hudobná spolupráca
František MATÚŠ

PRÍHOVOR STAROSTKY OBCE STARÉ

Vážení čitatelia,

umenie anonymných ľudových tvorcov je neohraničené a neohraničiteľné a takéto umenie od nepamäti sprevádzalo aj spoločenský život v našej obci. Predkladaná publikácia „Zemplínska svadba zo Starého“ doň načiera plným priehrstím a ponúka nám obraz autentického „starjanskeho vešela“ – jednej z najkrajších, najveselších, ale aj najzávažnejších udalostí v živote mladých ľudí, ich rodín a celej obce.

Staré je malá dedinka, rozkladajúca sa na severnom rozhraní Východoslovenskej nížiny, neďaleko od okresného mesta Michalovce. Má bohatú, sedemstodvadsaťpäťročnú minulosť, dynamickú prítomnosť, pracovitých ľudí, ktorí vytvorili mnohé materiálne a kultúrne hodnoty. Svojská a jedinečná kultúra zemplínskeho Starého sa predstavuje v plnej kráse ešte žijúcim pamätníkom, ale aj mladej generácii práve prostredníctvom tejto publikácie ako ukážka umeleckej hodnoty, pri ktorej sa hodno zastaviť v dnešných uponáhľaných a pretechnizovaných 90-tych rokoch.

Odvážim sa tvrdiť, že okrem zámeru obnovy folklórneho čítania v súčasníkoch a zachovania ho pre ďalšie generácie naša publikácia sleduje ešte jeden cieľ: – vytváranie – znovuoživenie - upevnenie vzťahov. Našich vzťahov k Zemplínu, k dielam zemplínskej ľudovej tvorivosti, k obci a k sebe navzájom.

Vďaka za vznik tejto hodnotnej publikácie patrí predovšetkým vdp. Vojtechovi Kmecovi za jeho mravčiu zberateľskú prácu a citlivé spracovanie starrianskych svadobných zvykov a Doc. PhDr. Františkovi Matúšovi, CSc. za odbornú hudobnú a editorskú spoluprácu, ktorou sa publikácia dostáva na verejnosť. Rovnako úprimné ocenenie si zaslúžia všetci tí neznámi tvorcovia, ktorí sa v minulosti podieľali na tradovaní a uchovávaní týchto pekných ľudových umeleckých prejavov v našej obci.

Verím, že príjemné chvíle pri „Zemplínskej svadbe zo Starého“ čakajú nielen Zemplínčanov.

V Starom 31. mája 1999

Anna Ihnátová

Táto publikácia vyšla s finančnou podporou vzdelávacej Nadácie Jána Husa.

2720106952

Štátna vedecká knižnica v Košiciach

IV.183610

PRÍR. Č. 935954

80-968192-8-3

392.57 (437.674)

172.37(437.674)

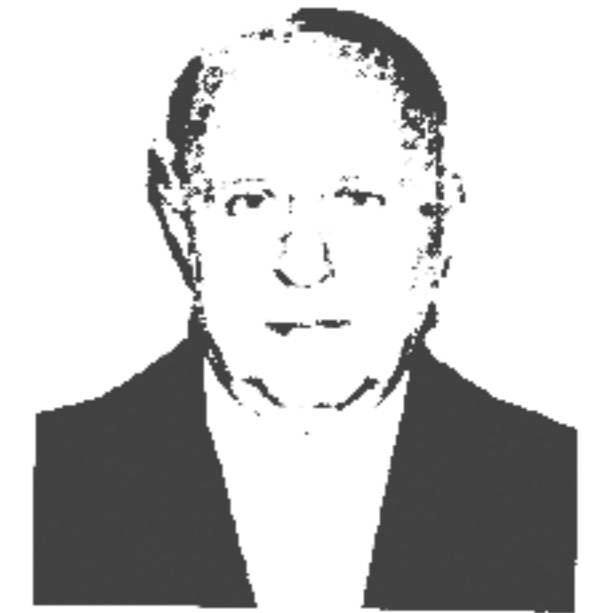
© Vojtech Kmec

© František Matúš

© Obecný úrad Staré

ISBN 80-968192-8-3

ÚVODNÉ SLOVO

Náš slovenský ľud počas stáročí vytvoril mnohé krásne veci, čo obdivuje celý svet. To viedlo nadšeného obdivovateľa našich ľudových spevov Karla Plicku, že svojho času vytvoril krásny film „Zem spieva“, lenže to všetko mizne v nenávratne pred našimi očami. Umelo sa to ešte udržiava na folklórnych slávnostiach ako čosi „muzeálne krásne“. Tak hynú naše ľudové zvyky a spevy. Zmenené hospodárske pomery priviedli zmenu i do našich svadieb. Na svadbu sa ide zväčša len najesť a zatancovať si.

Knížôčka má za cieľ upozorniť na prekrásne umelecké výtvary nášho ľudu na Zemplíne a podľa možnosti i udržať to krásne, čo ľud počas stáročí vytvoril.

Ďakujem všetkým, ktorí mi pomáhali pri zázname svadobných zvykov, najmä však piesní. Zvlášť úprimne ďakujem pani Pavlíne Misárovej, ktorá svojimi informáciami o tom, ako sa kedysi v dávnejšej minulosti piesne na svadbách v Starom spievali, má veľký podiel na vzniku tejto publikácie.

Ďakujem tiež starostke obce Staré pani Anne Ihnátovej za porozumenie a účinnú pomoc pri organizovaní prípravných prác a na vydaní publikácie.

Nech to krásne, čo obyvatelia Starého v minulosti vytvorili nezanikne, ale v novej forme nech ďalej umelecky vytvára to, čo je súčasťou duše tunajšieho ľudu.

V Pečovskej Novej Vsi 31. októbra 1998

Vojtech Kmec

Osoby:

Svadobní rodičia nevesty: matka, otec

Svadobní rodičia ženícha: matka, otec

Nevesta

Ženích

Starejší

Pytač

Maršalko

Zástavnik

Staršia družička

Starší družba

Staršia nevesta (svatka)

Družičky

Družbovia

Svatky

Pridanci

Hudaci

Svadobníci

I.
ZOZNÁMENIE

to nastávalo pri rôznych príležitostiach,
či už na *kudzelnej chiži*, pri muzike - *hudakov*
a najskôr, keď v susedstve bývali *parobok* a *dzivka*.

Tiež sa často stávalo,
že mladých ženili a oddávali rodičia aj bez zoznámenia.

Treba poznamenať,
že zemplímske dievčatá sú na lásku veľmi náročné a vášnivé.

Samozrejme, že snád' ani jedno zoznámenie
bez nejakých prekážok sa neobišlo,
a to väčšinou zo strany rodičov,
že dievča bolo chudobné alebo bohaté,
poťažne zo strany mládenca.

Keď prekážky odstránili a rodičia sa s tým zmierili,
ženích - *mladi*, oznámil rodičom, že sa chce oženiť.

Na Zemplíne a hlavne v Starom bolo vo zvyku,
že *mladi* požiadal matku,
aby išla vyjednávať k rodičom nevesty - *mladej*
častku,
čiže išlo sa na *ohl'edi*.

II. OHLEDI

Štvrtok

Obyčajne vo štvrtok večer svadobná matka mladého sa vyobliekala a išla do domu rodičov mladej častku vyjednať. Vstupujúc do domu, pozdravila:

Matka: *Pochvaleni Ježiš Kristus.*

Domáca: *Až na veky amen. Ó, ta co dobroho si nam doňesla?*

Matka: *Prišla mi vas dakus opatrec..., aľe šak i čudne opatreňe..., isce bačice čom prichodzu?*

Domáca: *Ozda i bačime, bačime, ta ľem sebe sedňijce u nas !*

Matka: *Tak, tak. Po sedaci ozda to pokojnejši pujdze.*

Domáca: *Šak može se ľem dajak dohodňeme.*

Matka: *Aľe ňerada bi mi se dluho bavic.*

Všetci: *(si sadnú okolo stola).*

Domáca: *No, šak to ňe kravu predac abo koňa kupic? Tu treba se o šickim dobre porozmišľac a rozvažic sebe, co hodzen abo ňe.*

Matka: *Jak vidzu, ta už calkom znace, naco mi prišla.*

Domáca: *Ta vera tak, bo už mi naša Haňka daco spominala, že se maju radzi i z vašim Jaňkom.*

Matka: *Mňe zaš u čara večar naš Jančo povedzel, že chodzi za vašu Haňku a že bi ju rad užac za ženu. Staromu se ňebarz bačilo, dakus na ňoho podudral, že je isče mladi, aňi vojak ňebul a že vun sebe isče gazdovstvo obrobi i bez ňevesti.*

Domáci: *A mal i pravdu, bo i naša Haňka ňema isče aňi šesnac. Ta dze ta-ke dzeci budzeme odavac. Ľem naj sebe vaš Jaňko vojnu vysluži a potom uvidzime, jak Pan Boh da.*

Domáca: *Paľe se ho, pa ! I ti se do toho mišaš? Haňku ja vihodovala, ja jej matka a ja sebe i z ňu zrobu poradok.*

Matka: *To se mi bači, tak, tak. Či to chlopi znaju, co to matki s dzecami vicerpeju? Hej, kec už su veľke, tak už bi ľem ocove chceli nad ňi-ma rozkazovac.*

Domáci: *Oj, vi babi, babi, dluhe vlasi, kratki rozum. Už ľem jich odavajce, ja še vam do toho mišac ňebudu.*

Domáca: *No vidziš, chlope, tak še mi bačiš... (k matke): ... a vi ľem hutorce ďalej, jak to bulo čara večar u vas!*

Matka: *To znace, Jančo staromu povedzel, že še maju i z vašu Haňku mocno radzi a pokaľ bi z vojni ňeprišol, mohol bi mu ju druhi užac.*

Domáca: *Či čuješ, Haňko naša? Či i ti ho maš tak rada?*

Haňka: *Mam, mamko moja, mam..., išče radšej. Ja bi aňi toho ňedožila, pokľ'a bi z vojni ňeprišol, kebim ňebula joho žena.*

Domáca: *No, či čuješ to, stari?*

Domáci: *Čuju, čuju, ... šak i ti ňebula inakša, kec si bula taka. Ked mi prišol ku ce, ta inšo ňeznala co hutorc, ľem: - Janču, ta kedi už budzeme mac vešeľe? Ja še boju, že me zochabiš. Ľem odavaňe jej furt bulo na mišľi.*

Domáca: *Aľe ic, ic ti šaľeni chlope - že še ňehaňbiš!*

Matka: *Jak vidzu, ta z vašej strani už veľkej prekažki ňebudze a z našej tiž ňe. Teraz už ľem o to idze, co jim dame? I za to prišla gu ce še poradzic, že bi me jich daľi dovedna.*

Domáca: *Dovedna už bi me jich dajak daľi, aľe jaku častku z našu Haňku budzece požadovac?*

Matka: *Šak znace, jak hutorja ľudze: - Chto veľo ma, išče veci chce! A keľo bi sce mohli dac z vašu Haňku? - ta ľem povice.*

Domáca: *Co poviš, ti stari, do gazdovstva,... ľem hutor ti!*

Domáci: *Co, co, co - ja ňič. Ja še do ňičoho ňemišam, už mi ci povedzel. Šak co dzivkoj daš, to cudzomu ňedaš a zo sobu do hrobu ňevežňeš. Pametaj, ale i na druhe dzeci!*

Domáca: *Znace co, mi še už zo starim i radzili. Išče mame dva dzivki a jednoho sina. Pravda, mame chvala Bohu dosc, aľe ňit me aňi take bohate. Žebi buľi šicki spokojni, ta z našu Haňku mohli bi me dac dva kabli žeme, jednu sviňu i kravu a dva tisíc korun na vešeľe. Budzece spokojni?*

Matka: *Kec še už maju radzi, šak i mi jim daco dame a naj ľem gazduju a še množa v Božej pomoci!*

Domáce: *Naj jim Pan Buh požehna!*

Všetci: (podajú si ruky),

Domáca: (prinesie niečo zajesť, ako zákusky, mäso a pod.,)

Domáci: (postaví fľašu sladkej a naleje do pohárikov. Prvý vypije sám na zdravie mladým a tak dá matke žeňichovej a nakoniec žene.)

Všetci: (po pripití a zakusení si aj zaspievajú):

Ej, ľecela lastovička

♩ = 80

Ej, ľe - ce - la las - to - vič - ka, ko - lo že - mi
ľe - ce - la, po - pi - tal še jej ka -
na - ľik, či bu - dze jo - ho že - na?

1. *Ej, ľecela lastovička,
kolo žemi, ľecela,
[: popital še jej kanaľik,
či budze joho žena. :]*

2. *Vtedi budu, kanaľiku,
vtedi budu žena tva,
[: jak še naša sucha topol'
na želeno rozvija. :]*

3. *Teraz ti ic kanaľiku,
do varoša do sklěpu
[: a nakup mi a priňeš mi
želneho hadvabu! :]*

4. *Jak počala suchu topol'
i s hadbabom ovijac,
[: začala še sucha topol'
na želeno rozvijac. :]*

Tak sa všetci rozlučia a svadobná matka ženícha odchádza v tichosti domov.

III. NÁKUP POKREJDY

Piatok

Pokrejda je mladého pierko, ktoré obdrží od mladej v nedeľu, pravda, musí si ho od nej vymeniť, čo bude nasledovať v piatom obraze.

Už v predošlej piesni sa spievalo, aby *kanalik* (kanárik) šiel do *varoša* (do mesta) nakúpiť hodvábu. Stane sa tak v piatok ráno, kedy mladý príde pre mladu do jej domu, aby prišla s ním do *varoša* nakúpiť potrebné veci na *pokrejdu*. Taktiež prstienky a iné s tým súvisiace veci. Ale s ním ide i jeho matka zavolať matku mladej a tak idú i ony, už tak zvané *svachi* (svadobné matky).

Mladí vpredu, *svachi* za nimi, prídu do *varoša*, robia nákupy. Po týchto zídu sa všetci v nejakom hostinci, kde ich mladý pohostí. Tam mladý odovzdá mladej kúpený snubný prstienok a sám si založí na prst. Tak jej dá na cestu cukríky a po občerstvení sa všetci v tichosti vracajú každý do svojich domovov.

IV. OHLÁŠKY

Sobota

V sobotu odpoľudnia príde mladý zas pekne oblečený pre mladú a idú na faru písať ohlášky!

Po príchode na faru ich miestny duchovný otec pozýva ďalej a oboznamuje s tým, že manželstvo je najvýznamnejší krok v živote človeka, lebo je to nerozlučiteľný zväzok dvoch osôb rôzneho pohlavia a že cirkev sa uzavretím manželstva veľmi neponáhľa. Z toho dôvodu ustanovila pred rozhodnutím uzatvoriť manželský zväzok ohlášky, aby ľudia za stanovené dva týždne mohli oznámiť prípadné manželské prekážky (napríklad či nie sú blízki príbuzní, či niektorá stránka nemá už manžela-manželku, či niekto najmä mladuchu nenúti do toho manželstva, či nie je medzi nimi rozdielnosť náboženského vyznania), ktoré by potom bolo prameňom nedorozumenia a rozporov. A tiež chce snúbencom dopriať dosť času, aby sa zamysleli nad tým, či sa k sebe povahove hodia. Cirkvi ide aj o to, aby zamýšľané manželstvo bolo vydažené a šťastné.

Ohlášky sa konajú v troch po sebe idúcich nedeliach a prikázaných sviatkoch v kostole pri bohoslužbách. Podobne ako teraz, aj v minulosti na našich

dedinách kňaz ohlásoval veriacim, že do stavu manželského zamýšľajú vstúpiť: Ján ... - syn rodičov Ondreja ... a Márie, rodenej ... (ak ide o vdovca alebo vdovu, tak sa ohlási, po ktorom nebohom), narodený v Starom, bývajúci v Starom a Anna, dcéra rodičov Michala ... a Jozefíny, rodenej ..., narodená v Starom a bývajúca v Starom. Nasleduje oznam, po ktorý raz sa ohlasuje - po prvý raz, po druhý raz a po tretí raz dňa... a k tomu sa ešte dodá, že kto by vedel o nejakej prekážke, nech to ohlási na farskom úrade.

Počas plynúcej lehoty ohlášok aj v dávnejšej dobe chodili snúbenci na predsobášnu náuku. Duchovný otec s nimi prebral základné náboženské pravdy o Bohu, o prikázaniach a o sviatostiach. Tiež o povinnostiach, ktoré ich ako manželov čakajú, najmä o povinnostiach voči prípadným deťom.

Po spísaní ohlášok sa vrátili späť do domu mladej, tam boli pohostení, avšak je to bez spevu a po hostine sa mladý vrátil domov.

V. VÝMENA POKREJDY

Nedeľa

To už je väčšia udalosť, ktorá sa odjavuje s menšími ceremóniami a zvykmi.

Už v skorých ranných hodinách povolá mladý k sebe do domu pytačov, ktorí majú takéto funkcie: *Starejší*, *Pitač* a *Maršalko*. Sú to obyčajne jeho blízki príbuzní, kmotor a švagrovia. Týchto pohostí a keď si dobre vypili, pošle ich k mladej pre *pokrejdu* a pre dohodnutých dvetisíc korún na *vešele*.

Mladá tiež ráno skoro zavolala družičky, aby zhotovili *pokrejdu* z nakúpených nato potrebných vecí, a to z rozmariji. Tiež uvijú *puketu* z kvetov. Keď družičky *pokrejdu* a *buketu* zhotovujú, pritom si nôtia:

Odala bi ja še

$\text{♩} = 88$

O-da-la bi ja še i tu do va - la-la, ke-bimi
mo-jamac, ke-bimi mo-jamac, dze-šec ti-šic da-la.

1. [: Odala by ja še
i tu do valala, :]
[: kebi mi moja mac, :]
džešec tišic dala.	4. [: V mihaľovskej kaše,
velo peňeži jest, :]
[: odala bi ja še, :]
Bože muj, išče neš.
2. [: Džešec tišic dala,
pejc kabli do chasnu, :]
[: i dva šifonere :]
a čveredlo s kasňu.	5. [: Mušime še dzivki,
mušime še starjac, :]
[: bo už počinaju, :]
šifonere davac.
3. [: Odala bi ja še,
i pre svoju krasu,
[: kebi mi ocec dal :]
mihaľovsku kasu.	6. [: Bo moja kabati
šički fodrovani, :]
[: ta do šifonera, :]
bi ňepasovali.

Pytače: (po speve dojdu, vstupiac veselo do izby, pozdravili a idú rovno k družičkám.)

Družičky: Vitajce u nas! A co u nas hľedace?

Pytač: Prišli me na jurmak, kupic dajake koňe!

Družička: No, šak mame prekrasne!

Pytač: A mace jich i na predaj?

Družička: Ta pravda - ľem jich kupce!

Maršalko: A co pitace za nich?

Družička: Hoľem dvacec tišic - šak su išče mlade a šumne!

Starejší: Ho, ho, ho - ta to bars veľo!

Pytač: Co sce pošaleľi?

Maršalko: Mace vi i rozum?

Starejší: Isce teľo dac ňemožeme!

Družičky: A keľo bi sce daľi?

Pytač: Najvecej pejc tišic korun. Aľe hutoru to ostatňia cena!

Družičky: Ta za teľo ňedame! Ta dzebi!

Starejší: Ta še vtedi pozbirame a idzeme nazad!

Maršalko: Teľo dac ňijak ňemožeme!

1. družička: Ľem čekajce, čekajce - šak še dajak dojedname!

2. družička: Znace co, že bi sce ňehutoreľi, že me take podle, dace nam

polovičku džešectišic korun a liter sladkej.

Družičky: Pristanece?

Starejší: (pozrie na pytačov)

Pytači: Co robic? Naj še maju dobre a užiju tej babskej!

Starejší: Tak dobre! Tu mace ruku na to! (Udre si s prvou družičkou po ruke - vyplatí jej desať korun a odovzdá liter sladkej).

Družičky: (odovzdajú mu pokrejdu a buketu, pri čom staršia družička hovorí): Priňešli me vam darunočok, ňevelički - aľe mali, žebi sce ho prijali, jak za najvekši - tak za najmenši, pokľa ňedostaňece išče vekši!

Dve družičky (predstúpia pred pytačov, okolo krku im zavesia svadobné ruč-níky so slovami): Kec sce vžali koňe, berce i kantare, bo kuň bez kantara, ňigdzej ňeptujdze! (Tak vezmú pytačov za ruky a posadia za stôľ. Keď si s nimi vypili, spievajú):

Ej, prišli do nas pohoreľci

Volne

Ej, pri - šli do nas, ej, pri - šli do nas,
po - ho - rel - ci, po - ho - rel - ci.

1. [: Ej prišli do nas :]
[: pohoreľci :]

2. [: Ej, až mi na ňich :]
[: duša trendži. :]

3. [: Ej, a na koho? :]
ľem na pana starejšoho!

Na to ich ponúkajú jest a zasa ľem spievajú:

Odac bi še, odac

♩ = 96

O-dacbi še, o-dac, z ňe-ves-tami zrov-nac, ke-bi ňe-
tre-ba-lo, ho - ja-ja, ču-ha-ja, da-ke-di ba - no-vac.

1. [: Odac bi še, odac,
z ňevestami zrovnac, :]
kebi ňtrebalo,
hojaja, čuhaja,
dakedi banovac.	4. [: Kebim bula do vas,
dva ročki chodzila, :]
ta bulam vozovu,
hojaja, čuhaja,
dražku ubrodzila.
2. [: Banovala bi ja,
kebim mala za kim, :]
co budzem banovac,
hojaja, čuhaja,
za frajirom takim.	5. [: Banovala ribka
za bistru vodičku :]
a ja ňebanuju,
hojaja, čuhaja,
za tobu Janičku.
3. [: Frajir ši mi, frajir,
ale ši ňestali, :]
za dva ročkiš chodzil,
hojaja, čuhaja
a pešničok mali.	6. [: Janičkovo meno,
bodaj skameňelo, :]
bi me moje šerco,
hojaja, čuhaja,
za ňim ňeboľelo.

ytaci zoberú po hostine pokrejdu, dvetisíc korún a po rozlúčení odchádzajú spievajúci:

Ja parobok, parobočok

Volne

Ja pa-ro-bok, pa-ro-bo-čok, ňe-mam ščes-ca
do dzi-vo-čok, hoja-ja, ňe-ves-timi po-ro-
bi-li, e-ja, ho-ja, ňe-ves-ti mi po-ro-bi-li,
bi me dzif-ki ňe-lu-bi-li, ču-ha-ja.

[: Ja parobok, parobočok,
ňemam ščesca do dzivočok, hojaja, :]
[: ňevesti mi porobili, eja, hoja,
ňevesti mi porobili,
bi me dzivki ňelubili, čuhaja. :]

(Tak dôjdu k ženichovi, ktorý ich netrpezlivo očakáva.)

- Ženich:** Vitajteže mi, vitajte! Jak že sce pochodzili?
- Starejší:** Tvuj rozkaz, pane naš, me do ostatnej literi spelneli, a tobu žadane veci vikupili a doňešli (odovzdá mu peniaze a pri odovzdávaní pokrejdy mu hovorí): Toten znak a dar tvuj opatruj jak oko v hlavě do ostatnej minuti tvoho mladzeňeckoho stavu!
- Ženich:** Bars krašne vam dzekujem, služebňici mojo, že sce muj rozkaz tak dobre vykonali a mojo poslaňe spelňili! Teraz sebe pošidajce - jice, pice šicke ve spolok a radujce še zo mnu!
- Všetci s družbami posadajú za stôl a znovu jedia, pijú a s mladým spievajú:

Parobčeňe mojo

Volne

Pa-rob-če-ňe mo-jo, jak ši mi u-
has-lo, jak to-to slu-noč-ko,
jak to-to slu-noč-ko, co za hu-ru za-šlo.

1. Parobčeňe mojo,
jak ši mi zuhaslo,
[: jak toto slunočko :]
co za huri zašlo. :]
2. Bo toto slunočko,
i zajdze, i vijdze,
[: mojo parobčeňe :]
už ňigda ňepridze. :]

VI. POSVIACKA POKREJDY

Nedeľa

Odpoľudnia, keď sa pytači a družbovia rozišli, mladý si vezme staršieho družbu a ide s ním do krčmy medzi parobkov, ktorí ho už tam netrpezlivo očakávajú. Mladý hneď rozkáže liter pálenky, ktorú prevezme starší družba a poleje mu ňou na kalape pokrejdu. Tak naleje do pohárikov, jeden vezme do ruky a mladému takto vinšuje:

St. družba: *Mladi náš kamarat! Na tvoju pokrejdu ci zo šerca vinčujeme, že bi si ju jak mladzeňec ščešlivo donošil. Za to, že si z nami nažival jak náš verni kamarat, že si nas ňigda ňesklamal a kamaratstvo ňezradzil, že si nas ňigda ňeopusčil ani pri žadnej bitkoj, ba kec si nas vidzel dachtoroho u ňeščescu, lem si nam pomohol. Mi ci za tvoju dobrotu a poslušnosť serdečne dzekujeme. Teraz mu siš nas opuščic a naživac so svoju mladu žeňičku. Na totu novu drahu mi ci vinčujeme veľo ščesca, zdravja i šili, a že bi tak do roka mohli me pripijac na tvoho zdravoho sinka!*

Všetci: *Naj žije ! Všetci s ním štrngajú, pripíjajú na zdravie a spievajú:*

Jaj, Bože muj, co mam robic teraz

♩ = 76

Jaj, Bo-že moj, co mam ro - bic te - raz, pla - če u mňe
mo - jo šer - co ňe - ráz, pla - če vo - no za svo - ju šle -
bo - du, že mu po - šla do - lu bis - tru vo - du.

1. *Jaj, Bože muj, co mam robic teraz, 2. Pošla vona bistrima jarkami, plače u mňe moje šerco neraz, čerkajuci dolou kaminkami, [: plače vono za svoju šľebodu, [: pošla vona, ňigda še ňevraci, že mu pošla dolou bistru vodu. :] naj ci za mňe mili Boh zaplaci. :]*

Ženích: (po speve hovori): *Dzekujem vam kamaraci za vašu poslušnosť, šľubujem vam do konca mladzeňeckoeho stavu i ďalšu poslušnosť. Vašo parobčeňe budze išče šunne a vešeľe, moje hoc už lem paru dňi, budze už smutne a starošľive. Za to vas ňezochabu, ale do konca z vami vitrimu! Pripijam vam šickim na zdrave!*

Parobci: *Na zdrave! Naj žije! (Spievajú):*

Pokrejdočko moja

Voľne

Po - krej - doč - ko mo - ja, jak si me skla - ma -
la, ja ce za - čal no - šic,
hej, ti mi o - pa - da - la.

1. *[: Pokrejdočko moja, jak si me sklamała, :]
[: ja ce začal nošic, hej, ti mi opadala.*
2. *[: Ja ce začal nošic, za novim kalapom, :]
[: ti mi opadala, hej, pod milej oblakom. :]*

Tým sa skončili predsvadobné zvyky.

Tak prejdú tri nedele, kým nevyjdú v kostole ohľášky.

Za tú dobu sa urobia prípravy na svadbu v obidvoch svadobných domoch.

VII. DRUŽBOVSKÝ TANEC

Nedeľa

Dve nedele prešli a v tretiu vyšla tretia ohláska, v ktorú sa už začína vlastná svadba. Začína sa odpoľudnia a to družbovským tancom. Hneď po obede prídu *hudaci* do domu ženícha, kde sú už zídení jeho družbovia. Za ich doprovodu družbovia spievajú:

Už ja še ožeňil

♩ = 84

Už ja še o - že - ňil, už ja še po - ce - šil,
už ja svůj for-go-vik na kli - ňec za - ve - šil.

1. Už ja še ožeňil,
už ja še pocéšil,
už ja svůj forgovik,
na kliňec zavešil.

2. Zavešil, zavešil,
až na sami spodok,
že bi ľudze znaľi,
že ja ňe parobok.

Mladý: (po speve počastuje družbov, pričom si zaspieva):

Pokrejdočko moja

♩ = 80

Po - krej - doč - ko mo - ja, ši - dzem ko -
na - ro - va a o - smi še zla - mal,
hej, bom dziv - čat - ko skla - mal.

1. [: Pokrejdočko moja,
šidzem konarova, :]
[: a osmi še zlamal,
hej, bom dzivčatko sklamal. :]

2. [: Pocéš me, Bože muj,
kec ši me zarmucil, :]
[: zluč me s tim dzivčatkom,
hej, co ši me rozlučil. :]

Mladý ponúkne ešte po poháriku a starší družba vyzve všetkých družbov do tanca so slovami:

*Starjanski parobci, staňce do karički,
zašpivajme sebe jak jarni slavički!
Zašpivajme sebe, bi nas ňepobil'i,
bi še našo dzivki za nas ňehaňbil'i.*

Družbovia: (urobia kruh a so sprievodom hudby tancujú a spievajú):

Dzivčatko maš krasu

♩ = 54

Dziv-čat-ko, maš kra-su, tri-maj ju do ča - su,
ňe-daj ju chlap-com vžac, bo bu-džeš ba - no - vac.
Ba - nuj, dziv - če, te-raz, ja ba - no - val ňe-raz,
ti spa - la v ko - mo - re a ja stal na dvo - re.

1. Dzivčatko, maš krasu, trimaj ju do času,
ňedaj ju chlapcom vžac, bo budžeš banovac.
[: Banuj, dzivče, teraz, ja banoval neraz,
ti spala v komore a ja stal na dvore. :]

2. Ti spala v komore, na novej posceli
a ja stal na dvore, prosto vašich dzveri.
[: Banuj, dzivče, teraz, ja banoval neraz,
ti spala v komore a ja stal na dvore. :]

3. ňebanuj, dzivčatko, že ja ce zochabil,
ľem Bohu podzekuj, že ja ce ňezradzil,
[: že ja ce ňezbavil želenoho vinka,
žeš ho ponošila, jak statočna dzifka. :]

Starší družba: (po odspievaní oznámi): *Starjanske paropci, staňce do karički, budze še paľenka taľovac!* (každému naleje po pohárik, vyzve k pokračovaniu v tanci *do karički*, pričom predpovedá):

1. *Z ručku raz!* (podľa rytmu tlesknú raz),
2. *Z ručku dva!* (tlesknú dva razy),
3. *Pohrož še!* (pohrozia prstom),
4. *Po noše!* (udrú sa po nose),
5. *Z nošku raz!* (dupnú raz),
6. *Z nošku dva!* (dupnú dva razy),
7. *Išče raz!* (dupnú raz),
8. *Počerkac!* (počerkajú 3x opätkami).

Ožeň še, beľaru

mužska karička

$\text{♩} = \text{cca } 60$

Všetci: (po tanci idú na dvor, kde bude tancovať všetká mládež, ba i sva-dobníci. A už aj prichádzajú družičky s mladou, so spevom):

Ej, frajir še mi žeňi

$\text{♩} = 92$

Ej, fra-jir še mi že-ňi, puj-du na ve - še - ľe,
 ej, puj-du ja o - pa-tric, ru - Źa bi - la, le - li - ja,
 ej, puj-du ja o - pa-tric, co za pa-ňu be - re.

1. *Ej, frajir še mi žeňi, pujdu na vešele,*
[: ej, pujdu ja opatric, ruža bila, lelija,
ej, pujdu ja opatric, co za paňu bere. :]

2. *Ej, aňi je ňe krajša, aňi je ňe ľepša,*
[: ej, ľem teľo ňepovim, ruža bila, lelija,
ej, ľem teľo ňepovim, či ňe huncut vekša. :]

3. *Ej, frajir še mi žeňi, bere katoličku,*
[: ej, chvala Panu Bohu, ruža bila, lelija,
ej, chvala Panu Bohu, pujdu za družičku. :]

4. *Ej, frajir še mi žeňi, na voľu mu davam,*
[: ej, naj bere koho chce, ruža bila, lelija,
ej, naj bere koho chce, ja še neodavam. :]

Družičky: (po príchode sa stavajú do kruhu a tancujú karičku, spievajúc):

Odac bi še, odac

$\text{♩} = 72$

O - dac bi še, o-dac, z ňeves - ta - mi zrov-nac,
 ke - bi ne - tre-ba-lo da - ke - di ba - no - vac.
 Na gam-boč-ki kup-ca ma-la a na ľič-ka ma-ľa-ra,
 čom bi se - be, Bo-že, ho - re ňe - tri - ma - la.

1. *Odac bi še, odac, z ňevestami zrovnac,*
kebi ňetrebalo dakedi banovac.
[: Na gambočki kupca mala a na ľička maľara,
čom bim sebe, Bože, hore ňetrimala. :]
2. *Odavala ja še s prevelikim plačom,*
fras bi ho ulapil, i z joho bohačom..
[: Na gambočki kupca mala a na ľička maľara,
čom bim sebe, Bože, hore ňetrimala. :]
3. *Išče še ňeodam, ľem šesnac ročki mam.,*
dosc mi toho budze, jak mi dvavec budze.
Na gambočki kupca mala a na ľička maľara,
čom bim sebe, Bože, hore ňetrimala.
Na gambočki kupca mala a na ľička maľara,
očka jak taročka, šumna ja dzivočka.

Družičky: (hneď spievajú ďalšiu pieseň):

Telo vas, parobci

♩ = 104

Te - lo vas pa - rob - ci, jak do ko - pi še - na
a me - dži va - mi ňit, mo - ho po - ce - še - ňa.

1. <i>Telo vas, parobci,
jak do kopi šena
a medzi vami ňit
moho pocišena.</i>	4. <i>Kazal še mi mili,
ňedzeľi radovac,
pojedna hudakoch,
že budu tancovac.</i>
2. <i>Pociš me, Bože muj,
kec ši me zarmucil,
zluč me s tím frajirom,
co ši me rozlučil.</i>	5. <i>A ja še ňedzeľi
tak poradovala,
pojednal hudakoch,
tam ňetancovala.</i>
3. <i>Rozlučil me Pan Boh
z mojím verním milim,
voľeť me rozlučic
i s tím svetom bidnim.</i>	6. <i>Beťar ši, muj mili,
beštija ce mala
a ja storaz horša,
žem ce ľubovala.</i>

Karičky prerušia hudaci a družbovia berú družičky do tanca. Pred večerom ich zasa v tanci preruší mladý, ktorý zastaví hudákov a všetkých družbov a družičky pozve do domu na večeru. Pri večeri si zasa len zanôtia:

Parobci starjanske

Volne

Pa - rob - ci star - jan - ske, ňe - ceš - ce vi še,
po - vim vam no - vi - nu, po - slu - chaj - ce.

1. *Parobci starjanske, ňecešce vi še,
povim vam novinu, posluchajce.*

2. *Bo ja še oženil, banujem teraz,
ňemožem do karčmi, mulatovac.*
3. *Moja žena plače a me barz laje
a tak šicku haňbu, na mňe kladze.*
4. *Bodaj ce, pijaku, ten fras ulapil,
že ši muj mladi vek, tak zatracil!*

Družičky: (im odpovedajú piesňou):

Samam dzivka u macere

♩ = 88

Sa - mam dziv - ka, sa - mam dziv - ka u ma -
ce - re, sa - ma ľi - ham, sa - ma ľi - ham do po -
sce - ľe, sa - ma ľi - ham, sa - ma sta - vam,
ňig - da pla - kac, ňig - da pla - kac ňe - pre - sta - vam.

1. *Samam dzivka, samam dzivka u macere,
sama ľiham, sama ľiham do poscele,
[: sama ľiham, sama stavam,
ňigda plakac, ňigda plakac ňeprestavam. :]*
2. *Samam dzivka, samam dzivka jedinačka,
kec ňe šumna, kec ňe šumna, ta bohačka.
[: Chto me vežňe, bohač budze,
i bohatu, bohatu ženu mac budze. :]*
3. *Taki mam hlas, taki mam hlas, jak orgoni
a muj frajir a muj frajir, jako zvoní,
[: kec zo svojim hlasom rušu,
jag orgoni, jag orgoni vo korušu. :]*

Starší družba: (po večeri vyzve všetkých, aby sa poberali odprevadiť mladú do jej svadobného domu. Všetci i s hudákmi odchádzajú spievajúci:

Ja parobok beŕar

$\text{♩} = 84$

Ja pa-ro - bok be-ŕar, ňe-špu do-ma ve - čar,
 ľem špu pri fra-jir-ce, na no-vej po - scil - ce.

1. [: Ja probok beŕar,
ňešpu doma večar, :]
[: ľem špu pri frajirce
na novej poscilce. :] | 2. [: Posciločka nova,
z biľoho javora, :]
[: muší na ce usnuc
hlavka beŕarova. :] |
|--|---|

Bula bi ja paňi

$\text{♩} = 96$

Bu - la bi ja pa-ňi, jak bi - la le - li - ja,
 ke - bi ňe žal bu - lo zo - cha - bic fra - ji - ra.
 Ej, tra - va že - ľe - na, bo je na du - be,
 z tej na - šej ľu - bos - ci ňig - da nič ňe - bu - dze.

- Bula bi ja paňi, jak bila lelija,
 kebi ňe žal bulo, zochabíc frajira.
 Ej, trava želena, bo je na dube,
 s tej našej ľubosci ňigda nič ňebudze.
- Zochabíc frajira, vibrac sebe muža,
 taka budu chodzic, jak červena ruža.
 Ej, trava želena, bo je na dube,
 s tej našej ľubosci ňigda nič ňebudze.

Za spevu a veselosti prichádzajú do dvora mladej, kde sa družbovia stavajú hneď do kruhu a tancujú starý tanec *Solo maďar*, so sprievodom muziky. Medzi tancom si striedavo spievajú:

Hop, hop, hop

$\text{♩} = 108$

Hop, hop, hop, če - rin - če, ľep - ši chla - pec
 jak dziv - če, bo chla - pec ma čar - ne oč - ka,
 kec ob - la - pi i po - boč - ka, hop, hop, hop,
 če - rin - če, ľep - ši chla - pec, jak dziv - če.

1. Hop, hop, hop, čerinče,
ľepši chlapec jak dzivče,
bo chlapec ma čarne očka,
kec oblapi i pobočka.
Hop, hop, hop, čerinče,
ľepši chlapec jak dzivče. | 2. Hop, hop, hop, lelija,
mam šumnoho frajira.
Šumni beŕar počaromni,
i ja šumna beštija.
Hop, hop, hop, lelija,
mam šumnoho frajira. |
|---|--|

Tanec sa postupne zrýchľuje a mení v spoločný tanec čardáš. Po tanci zavolá mladá mladého, ktorého požiada, aby všetkých družbov i s hudákmi priviedol do izby. Sama zoberie družičky. Mladý zastaví tanec a s družbami i hudákmi vojde dnu. Zaujímavé, že si nechcú sadnúť. Tu družičky ich ponúkajú takto:

- družička: *Ta co stojice jak na vešelu?*
- družička: *Šak ľem sebe pošídajce!*

Starší družba: *Britke ľavki mace!*

- družba: *Poprescirajce na ňich rušňiki!*

Sokačka: (prináša na ruke svadobné ručníky, každému družbovi dá na plece, ako svadobné rúcho so slovami): *Tu mace a poucirajce sebe sami! Našo ľavki čiste, ľem vi družbičkove ňebuce take pišne.*

Družbovia: (svadobné ručníky si každý opáše okolo pásu a tak spoločne zasednú za stoly. Znovu sa pokračuje v častovaní a podáva sa malá večera. Hudáci vyhrávajú a mladej spievajú):

Lecela pavička, lecela

$\text{♩} = 52$

Le - ce - la pa - vič - ka, le - ce - la,
 le - ce - la pa - vič - ka, le - ce - la, zla - te pi -
 roč - ka, zla - te pi - roč - ka tra - ci - la.

1. [: Lecela pavička, lecela, :]
zlate piročka, zlate piročka tracila.
2. [: Lecela vona prez huri, :]
gu svojej milej a roztomilej maceri.
3. [: Tam jej vešele stojalo, :]
šesc muzikanci, dvanac trupkači jej hralo.
4. [: Hrajce mi, trupce mi vešele, :]
pokľa vidzice želeni vinok na stole.
5. [: A jak ja še vinka pozbudu, :]
ňigda, preňigda taka vešela ňebudu.

Na konci si mladý s družbami zaspieva:

Ej, zahrajce, hudaci

$\text{♩} = 96$

Ej, za-hraj-ce, hu-da-ci, ej, na mo-jim ve-še-lu,
 ej, bo ko-ňec pri-cho-dzi, mo-mu pa-rob - če-ňu.

1. Ej, zahrajce, hudaci,
ej, na mojim vešelu,
[: ej, bo koňec prichodzi,
momu parobčeňu. :] | <ol style="list-style-type: none"> 2. Ej, parobčeňe moja,
ej, tak si mi uhaslo,
[: ej, jak toto slunočko,
co za huri zašlo. :] |
|---|---|

3. Ej, bo toto slunočko,
ej, i zajdze i vijdze,
[: ej, parobčeňe moja,
už ňigda ňepriдзе. :]

4. Ej, už ja še parobci,
ej, z vami rozlučujem,
[: ej, už ja svoj forgovik,
už ja vam darujem. :]

Tým družbovský tanec končí. Veľmi zaujímavá vec je, že družičky samé odchádzajú domov a mladý s družbami ostávajú spať v dome mladej, aby ráno mohli spoločne vstať a ísť budiť družičky na vitie vencov. Družbovia spia obyčajne na pôjde v sene. Mladý ostáva v izbe, ktorému na dobrú noc družbovia spievajú:

Hej, haj, želeňi še lisce

$\text{♩} = 60$

Hej, haj, hej, haj, že - le - ňi še li - sce,
 že - ňil bim še, a - le ňe - mam šče - sce,
 kec ho ňe - mam, a - le ho mac bu - dzem,
 kec ja z mla - du že - nu spa - vac bu - dzem.

1. Hej, haj, hej, haj, želeňi še lisce,
žeňil bim še, aľe ňemam ščasce,
[: kec ho ňemam, aľe ho mac budzem,
kec ja z mladu ženu spavac budzem. :]
2. Z mladu ženu na novej posceli,
tedi še mi šerco rozvešeli,
[: z mladu ženu na novim vankuši,
tedi budze radosc v mojej duši. :]
3. Aňi še mi, moja žena, ňebuj,
šak ja ci dam peršu nocku pokuj
[: a na druhu budzeme še laskac,
budze naša posciločka praskac. :]
4. A na trecu budu ci še prošic,
či ja možu tvoju lučku košic.
[: Tvoja lučka išče ňekošena,
budu na ňej za dva vozi šena. :]

VIII. SVADOBNÝ DEŇ

Pondelok

Svadobný deň je hlavným dňom všetkých svadobných obradov a ceremónií. Ako bolo spomenuté aj Družbovský tanec je už toho súčasťou a nadväzuje priamo na tento deň.

a. DOM NEVESTY

VITIE VENCOV

Družbovia: (ktorí si išli okolo poľnoci u mladej ľahnúť, už skoro ráno o 3. hodine vstávajú a idú budiť družičky na vitie vencov pre mladú a novú pokrejdú pre mladého. Len čo z dvora mladej vychádzajú, už si nôtia):

Volne

Stavajce, na vence

Sta-vaj - ce, na ven - ce, e - ja ho - ja,
su - še - do - vej dziv - ce.

*Stavajce, na vence,
ej, eja, hoja, sušedovej dzivce.*

(Keď dôjdu pod okná staršej družičky, budia ju tiež so spevom):

Perše kohuci špivali

Recitativo

Per - še ko - hu - ci špi - va - li,
na - šo dru - žič - ki sta - va - li.

1. *Perše kohuci špivali, našo družički stavali.*
2. *Stavajce hore, družički, budzeme vijac vinočki!*

(Túto vyspevujú každej družičke pod oknom kým nevstane. Družičky sa pomaly schádzajú u mladej a keď už sú všetci po hromade, začnú viť pre mladú panenský veniec a pre mladého svadobnú pokrejdú. Veniec vijú z rozmarije a preplietajú pentličkami, s ktorými si mladá preplietala vlasy. Pritom si spievajú):

Perši vinočok uviľi

na melódiu piesne Perše kohuci špivali

1. *Perši vinočok uviľi, dolu stoličkom puščili.*
2. *Druhi vinočok uviľi, na hlavu jej položili.*
3. *Treci vinočok uviľi, dolu vodičku puščili.*
4. *Behajce, mamčo, lapajce a muj vinočok zachraňce!*
5. *Naj ci ho lape ocec tvuj, naj ci zachraň život tvuj!*

(Nakoniec do venca prídu aj malé kúsky cesnaku, ktoré majú do venca naviazať družbovia. Keď už majú družičky veniec hotový, odovzdajú ho staršiemu družbovi, aby naň družbovia naviazali cesnak. Družbovia keď cesnak uviazujú, družičky ich bijú po rukách a spievajú):

Ej, družbo náš perši

Parlando

Ej, druž-bo náš per-ši, za-vjaš ti nam ces-nok,
za - vjaš ti nam ces-nok, na že-le-ni vi - nok.

1. *Ej, družbo náš perši, zavjaš ti nam cesnok, zavjaš ti nam cesnok, na želeni vinok!*
2. *Ej, družbo náš druhí, zavjaš ti nam cesnok, zavjaš ti nam cesnok, na želeni vinok!*

(Potom zase spievajú mladej na tú istú melódiu):

1. *A za našim stolom a za našim sadom, višivala mlada košuľu s hadvabom!*
2. *Jak ju višivala, tak jej viňčovala, žebi si tirvala, dokľa šiva skala!*

St. družba: (po uvití venca, vezme ho a položí na tanier, do prostred venca položí plný pohárik s pálenkou a kúsok koláča. Takto ho odnesie mladej na stôl, pri čom jej hovorí): *Prijmi paňenski vinočok, tot darunočok, chtori ci uviľi z tvojich kvitochok.*

Mladá: (prevezme veniec a do pohárika vpustí kovové peniaze. Družba obsah pohárika vypije, pripijúc na zdravie a vinok mladej a peniaze si ponechá. Družičky spievajú):

Rosipala mlada po stole talare

na melódiu predchádzajúcej piesne Ej, družbo naš perši

1. *Rozsipala mlada po stole talare,
poc mi jich pozbirac, ti bili sokoľe.*
2. *Hoč bi si nazbiral, jak do mecha pľevi,
i tak ňevimeňiš, muj vinok želeni.*
3. *Muj vinok želeni, nošim ce na hlave,
chceja ce ukradnuc, starjanske beľare.*

Teraz sa družbovia zoberú a idú do svadobného domu ženícha. Družičky už ostanú u mladej, kde vyčkajú ďalších svadobných hostí jej rodiny, ostanú na frištik (raňajky) a tak pôjdu s mladou k prísaha do kostola.)

b. DOM ŽENÍCHA

FRIŠTIK

V skorých ranných hodinách svadobná matka ženíchova osobne ide povolať sokački (kuchárky). Tieto ihneď dôjdu a pomáhajú svadobnej matke pripraviť frištik. Prišiel tiež Zastavňik, ktorý si vezme jedného z družbov a ide do domu staršej svatky, ktorá vije s dvoma svatkami svadobnú zástavu. Zastavňik s družbom keď došli, musia svadobnú zástavu od svatiek vykúpiť. Potom staršia svatka všetkých pohostí. Po občerstvení sa všetci spoločne vracajú do svadobného domu ženícha. Medzi tým sa už do svadobného domu ženícha zišli všetci družbovia, starejší, pýtač, maršalko, svatky a svadobníci. Teraz keď došiel zástavník so staršou svatkou, obdržia frištik. Mladý však odchádza do kostola ku spovedi, sprevádza ho starší družba. Pri kostole ich čakáva nevesta so staršou družičkou a tak ženích s nevestou idú k spovedi a k prijímaniu. Po tomto, každý zvlášť sa vrátia do svojich domovov, kde pokračujú vo frištiku. Hudáci sú rozdelení na dve partie, ktorí pri frištiku vyhrávajú a svadobníci medzi jedením spievajú:

Volne **Dobre ja to znal**

Do-bre ja to znam že pod-lo ro - bim,
že ja od svo - jej fra-jir-ki ňe-sko - rocho-dzim.

1. <i>Dobre ja to znam,
že podlo robim,
[: že ja od svojej frajirki
ňeskoro chodzim. :]</i>	3. <i>Viplac me ocec,
ňechcu ci robic,
[: pridze cepla ješenočka,
chcu še ožeňic. :]</i>
2. <i>Skoro, ňeskoro,
už slunko hore
[: a muj ocec nahňevani,
stoji na dvore :]</i>	4. <i>Ja ce ožeňu,
s totu palicu,
[: ňetreba mňe do obišča
žadnu ňevestu. :]</i>
5. <i>Ňezna chľeba pisc,
aňi jesc varic,
[: aňi ňezna, na muj dušu,
košuľu ušic. :]</i>	

(U nevesty spievajú):

Naco sce me, mamočko

$\text{♩} = 100$

Na - co sce me, ma - moč - ko, na - co sce me,
Na - co sce mi mla - di vek, na - co sce mi
ma - moč - ko, tak sko - ro o - da - li?
mla - di vek, tak tu - ho zvja - za - li?
A ja te - raz, se - gi - ňat - ko, mla - da že - na,
ja mu - šu buc psoj sta - ro - mu, po - ňi - če - na.
A co - že ja mam ro - bic, a co - že ja mam ro - bic,
me - dzi ľu - dzmi cu - dzi - ma?

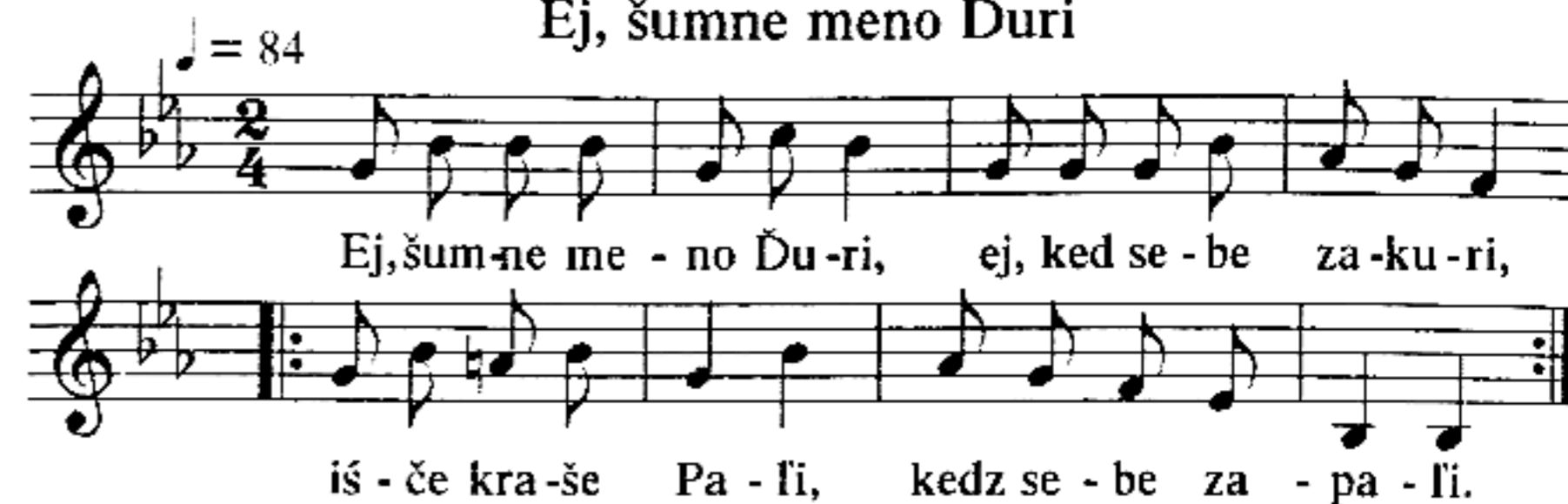
1. [: Naco sce me, mamočko, :] tak skoro odali?
[: naco sce mi mladi vek, :] tak tuho zvjazali?
A ja teraz, segiŕatko, mlada žena,
ja mušu buc psoj staromu poŕičena.
[: A cože ja mam robic, :] medzi ľudzi cudzima?

2. [: Ňeboj še, dzivko moja, :] ľem na Boha volaj, :]
ľem ti joho prikazaŕa, vše zatrimaj
a mužovi i rodičom počľivosc daj!
[: Hoč ce budu hrišic, ľac, :] odpovic jim maš dac!

(Po frištiku v každom svadobnom dome nechýba ani tanec. Zo svadobného domu ženícha hned' po frištiku, vyšle ženích pytačov po svadobnú pokrejdú. Sú to zas *Starejši*, *Pytač* a *Maršalko*. *Sokački* im dajú na cestu fľašu pálenky, ozdobenú zelenými kvietkami. Tiež veľký kus koláča. Cestou koho stretnú, ponúkajú vypíť a zakúsiť a si spievajú):

Ej, šumne meno Ďuri

$\text{♩} = 84$

Ej, šum - ne me - no Ďu - ri, ej, keď se - be za - ku - ri,
iš - če kra - še Pa - ľi, keď se - be za - pa - ľi.

1. Ej, šumne meno Ďuri, 2. Ej, ŕehoc do nas Ďuri,
ej, keď sebe zakuri, ej, ŕepodpiraj muri,
[: išče kraše Paľi, muri opadaju, mne za ce ŕedaju,
kec sebe zapali :] našo muri ľeca a nam treba žeca.

c. VÝMENA SVADOBNEJ POKREJDY

(Vo dome nevesty pytačov už družičky očakávajú vo dverách so spevom):

Prišli do nas, prišli

Volne

Pri - šľi do nas, pri - šľi, pi - ta - če po ven - ce,
a - ľe jim ŕe - da - me, bo su ŕe mla - den - ce.

(Po speve vchádzajú do izby, kde ich očakáva staršia družička, ktorá má na bielej vreckovke pre mladého pokrejdu a tiež pre starejšieho a zasa dve družičky pre pytača a maršalku.) Staršia družička: Čeho sce do nas prišli?

Starejši: *Mi prichodzime od našoho pana s poslaŕim, že chce vstupic do vašoho počľivoho domu a odvis sebe joho vivoľenu. Na dokaz vašoho suhlasu, že može tak učiŕic, žada, bi sce mu poslaľi dajaki dokaz o ŕim!*

Staršia družička: *Bars krašne je od vašoho pana, že naš dom u takej počľivosci ma. Mi me mu ten dokaz pripravili, zos želenej rozmariji uviľi a na znak toho, že sce tu buľi i pre vas spravili i svadobne rucha zhotoviľi. Roboti nam to veľo dalo i veľo času zabralo. Čas tento še ŕeda ľem tak darmo zabic, preto tote veci možece od nas ľem vikupic!*

Pytač: *A co to ceŕice a keľože požadujece?*

2. družička: *Tricet tisíc, žebi se nam každej ušlo po dzešec tisíc!*

Maršalko: *Ej, ta to vi bars drahe ľudze!*

Pytač: *Ta už ľem take ňebuce!*

Starejší: *Ňebudzeme se handľovac jak na jurmaku. Tu mace po 10 korun na cukerľiki a fľašku sladkej. Budzece spokojni?*

Staršia družička: *Co už mame s vami robic? Tu mace znak pre vašoho pana (odovzda mu pokrejdu) i vaš, že sce tu buli. Tak tiž tu vam odovzdam svadobne rucho, ktore ochraňujce, bo bez toho žaden človek ňeška ňema pristup do toho domu.*

Družičky: (to isté urobia pytačovi a Maršalkovi).

Pytač: (keď starejší vyplatil a prevzal pokrejdu, chytí čakán, udrie s ním trikrát o hredu a začne *otpitovac*):

d. ODPYTOVANIE NEVESTY

Pytač: *Ocec, mac, šestra, brat, rodzina, do stola šidajce a svojej dzivkoj odpuščeňe dajce! Po perši raz...!*

Ocec, mac, šestra, brat, rodzina, do stola šidajce a svojej dzivkoj odpuščeňe dajce! Po druhi raz...! (Opakuje zvýšeným tónom.)

Ocec, mac, šestra, brat, rodzina, do stola šidajce a svojej dzivkoj odpuščeňe dajce! Po treci raz! (Už silno hovorí.)

Svadobní rodičia: (medzi tým už si sadli pred stôl na pripravené stoličky a družičky sa postavili okolo).

Pytač: *I. Mile praceľe, co sce tu zejdzene, buce vi na kratko dakus vicerpene!*

(Otočí sa k hudakom a rozkáže): *Hraj!*

(Po každom rozkaze hudaci zahrajú tento tuš):

Pytač: *II. Dze se vodi kruca, tam se i schadzaju, tak i našu mladu slizi zaľivaju. Ňehodna prereknuc od veľkeho žaľu, bo kervave slizi jej po zem padaju. Je ňeška po jej mladim veku, jutro jej šľeboda už viši na kolku.*

(Opäť sa otočí k hudakom a rozkáže): *Hraj!*

Pytač: *III. Teraz pita odpuščeňe - od koho od toho, samo perše od Boha miloho, a po druhim od oca svojoho! Apočko moj mili - odpušče mi vini, odpušči vam z ňeba sam Pan Boh jedini. Bo odpušćic treba, odpušči vam Pan Boh z visokoho ňeba!*

Pytač: (Opäť sa otočí k hudakom a rozkáže): *Hraj!*

IV. Mamčo moja, draha - co sce me zrodzili, znam, že sce se zo mnu veľo natrapili. Od ohňa, od vitru sce me zachranili a do svojich ručok sce me pritulili. Pritulce me, mamčo, išče raz gu sebe, ňezapomňu o vas, o každej potrebe. Odpušče mi vini - bo odpušćic treba, odpušči vam Pan Boh z visokoho ňeba!

Pytač: (Opäť sa otočí k hudakom a rozkáže): *Hraj!*

V. Bratove a sestri - co me vedno rošli, ňeraz i ňe dvaraz me se pospričali, aľe za tím me vec vecej banovali. Odpušče mi vini - bo odpušćic treba, odpušči vam Pan Boh z visokoho ňeba!

Pytač: (Opäť sa otočí k hudakom a rozkáže): *Hraj!*

VI. Ujcove, učini, strikove i strini i šicke rodzini! A tak i sušedzi - jak horne tak dolne, jak bliše - tak i obdalečne! Odpušče mi vini - bo odpušćic treba, odpušči vam Pan Boh z visokoho ňeba!

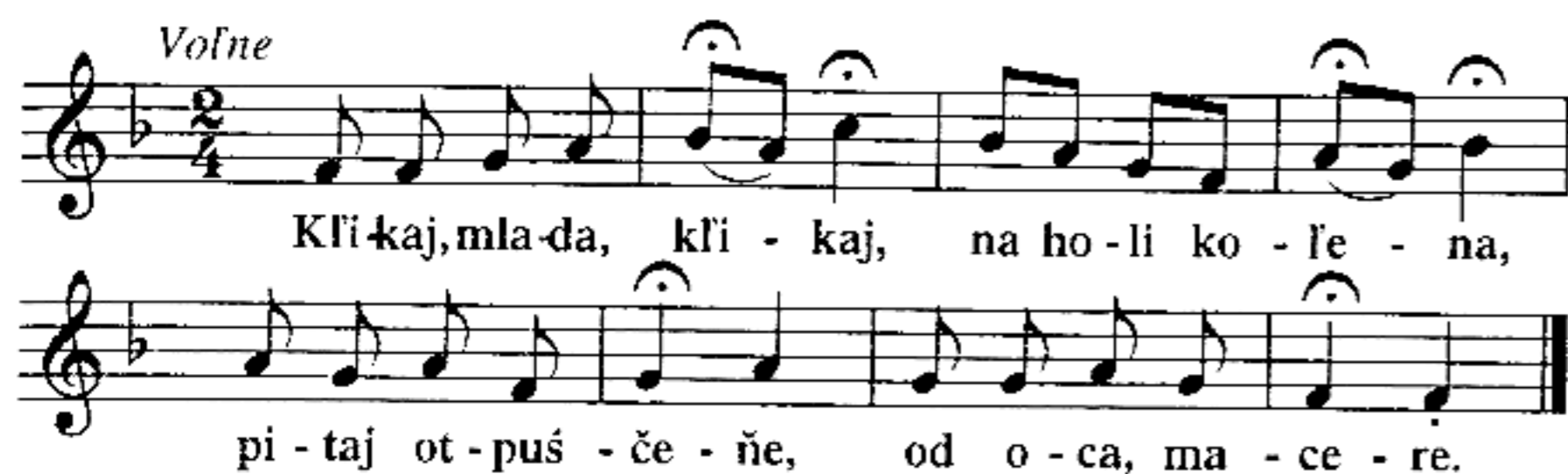
Pytač: (Opäť sa otočí k hudakom a rozkáže): *Hraj!*

VII. Parobci a dzivki - gu vam se obracam, kec na vas popatram od žaľu zomgľivam. Dzivočku a parobsku korunu znašajce a u počľivosci se trimajce!

Mladá: (si klakne pred rodičov - odprosuje ich a bozká).

Družičky: (so sprievodom hudby jej spievajú):

Klíkaj, mlada, klíkaj

1. Klíkaj, mlada, klíkaj,
na holi koľena,
pitaj otpuščeňe,
od oca, macere. | 2. A i mi ci, mlada,
vini otpuščame,
do sľubu Božoho
ce viprovadzame. |
|---|--|

Pytači: (odchádzajú do domu ženícha, ktorým družičky spievajú):

Ostavajce zdravi

spieva sa na melódiu piesne Klíkaj, mlada, klíkaj

*Ostavajce zdravi,
dobré šé tu majce,
ľem na to poludňe,
pírohoch navarce!*

Všetci: (svadobníci sa po odchode pytačov, zoradia do svadobného sprievodu a na čele s nevestou pomaly odchádzajú ku kostolu, kde čakajú na mladého a jeho svadobníkov. Po ceste už vychádzajú z domu, spievajú):

Popač ti, mlada,

spieva sa na melódiu piesne Klíkaj, mlada, klíkaj

1. Popač, mlada, popač,
na stredni oblačok,
jak tvuj otec plače,
stari ňeboračok.	3. Daľej, Haňko, daľej,
bližej gu kosceloj,
budžeš ti príšahac,
na marmar kameňoj.
2. Popač, mlada, popač,
s príkľeta do chiži,
jak tvoju mamočku,
zaľevaju sľizi.	4. Obžerňi ti, Haňko,
na kľučovu dzirku,
ostatni raz bulaš,
u koscele dzivku.

e. ODPYTOVANIE ŽENÍCHA

(Pytači došli do domu ženícha, ktorému odovzdali svadobnú pokrejdú.)

Pytač: (hned' trikrát s čakanom začerká a hovorí):

*Ocec, mac, šestra, brat, rodzina, do stola šidajce a svomu sinoj
otpuščeňe dajce! Po perši raz!*

*Ocec, mac, šestra, brat, rodzina do stola šidajce a svomu sinoj
otpuščeňe dajce! Po druhi raz! (opakuje to zvýšeným tónom).*

*Ocec, mac, šestra, brat, rodzina do stola šidajce a svomu sinoj
otpuščeňe dajce! Po terci raz! (silno zvolá a potom odpytuje):*

*I. Vi premile a svadzebne hosce, co sce tu zejdzene,
buce vi na kratko vicerpene!*

*Zakeľ ja prepovim - dokedi dokončim, pitam prebačeňe!
Od oca, macere, budže šé mladi odbirac,
teraz sluchajce, budzem započinac!*

(Otočí sa k hudakom a rozkáže): Hraj! (zahrajú tuš ako u mladej).

*II. Svati Bože, Otče dobri z visokoho ňeba,
volam šé gu tebe zo širokoho šerca.
Volam šé gu tebe, jak vo dňe, tak v noci,
na tej veľkej cesce buc mi na pomoci!
Ja idzem do cesti - aľe už ňevladzem,
bo kervave slizočki - padaju až na zem.*

(Opäť sa otočí k hudakom a rozkáže): Hraj!

*III. Teraz pita otpuščeňe - od koho od toho,
samo perše od Boha miloho.
A po druhim pita od oca svojoho!
Apočko muj mili - otpušče mi vini,
otpušči vam z neba sam Pan Boh jedini!*

(Hudakom rozkáže): Hraj!

*IV. Prituľce me, mamčo, išče raz gu sebe,
ňezapomiňu o vas, o každej potrebe.
Otpušče mi vini, bo otpuščic treba,
otpušči vam Pan Boh z visokoho ňeba!*

(Hudakom opäť rozkáže): Hraj!

Ženích: (klakne pred rodičov a ich odpytuje).

Svatky: (medzi tým spievajú):

Klíkaj, mladi, klíkaj

spieva sa na melódiu piesne Klíkaj, mlada, klíkaj

1. Klíkaj, mladi, klíkaj,
na svojo koľena,
pitaj odpuščeňe,
od oca od macere!

2. Ja už sebe pital,
od oca, od matki,
ostavajce zdravi,
mojo kamaraci.

Prvý družba: (po odpýtání vezme ženícha a vychádza s nim prvý.)

Svatka: (vo dverách pokropí mladého svätenou vodou a nad jeho hlavu dvihne koláč a popod ten koláč mladý odchádza na príslahu.)

Všetci: (sa na dvore sa zoradia do svadobného sprievodu a odchádzajú do kostola, za doprovodu strelby, hudby a spevu):

Beřaru dva veri

Volne

Be - ta - ru dva ve - ri, pi - taj še
ma - ce - ri, či bi me tvo - ja mac, za ňe - ves -
tu chce - li? Be - la - vi far - tuch muj,
po - šol za vo - jač - ka, pre - ľu - bi fra - jir muj.

1. Beřaru dva veri,
pitaj še maceri,
či bi me tvoja mac,
za ňevestu chceľi?
Belavi fartuch muj,
pořol za vojačka,
preľubi frajir muj.

2. Kebi ja ce zochcel,
i mac bi ce chcela,
i cala rodzina,
pristac bi muřela.
Belavi fartuch muj,
pořol za vojačka,
preľubi frajir muj.

(Pred kostolom očakáva nevesta so svadobníkmi, ktorú vezme ženích a ide s ňou k oltáru na príslahu. Všetcı svadobníci vojdu za nimi do kostola, kde začína najdôležitejšı obrad celého veřela.)

f. V DOME BOřOM podľa starřieho rituálu

Kňaz: *V mene Otca i Syna i Duchu Svätého. Odpoved: Amen.*

Milí mladoženisi,

přišli ste do Bořieho chrámu, aby ste tu pred kňazom a svedkami prijali sviatosť manželstva. Hneď na začiatku jasne odpoviete na otázky kňaza, či chcete byť kresťanskými manželmi a či si chcete verne a svedomite plniť povinnosti, ktoré vyplývajú z prijatia sviatosť manželstva. Vtedy, keď na tieto otázky kladne odpoviete, vysluhujete si navzájom sviatosť manželstva, ktoré je nerozlučiteľné až do smrti. Po celý život vám to budú pripomínať snubné prstene, ktoré vám požehnám. Prv však, ako pristúpime k týmto významným obradom, vypočujete si slová Písma Svätého, ktoré sú predpísané na túto príležitosť.

Čítanie z listu sv. Pavla apořtola Efezanom (Ef. 5, 22-33)

Bratia! Nech sú ženy poddané svojim mužom akoby samému Pánovi, lebo muž je hlavou ženy, ako Kristus je hlavou Cirkvi; on, ktorý je Spasiteľom tohto svojho tela! A ako Cirkev je poddaná Kristovi, tak aj ženy svojim mužom vo všetkom. Vy však mužovia, milujte si ženy, ako svoje vlastné telo, ako si Kristus zamiloval Cirkev, že seba samého obetoval za ňu, aby ju posvätil a očistil slovom života v kúpeli vody! Pripravil si Cirkev slávnnu, bez poškvrnny, bez príznakov staroby a bez akejkoľvek inej chyby, ale svätú a bez úhony. Tak isto aj mužovia sú povinní milovať si ženy, ako svoje vlastné telo, lebo kto si miluje ženu, sám seba miluje. Veď nikto nikdy nemá v nenávisti svoje vlastné telo, ale živí si ho a opatruje, podobne ako Kristus Cirkev, lebo sme údmi tohto jeho Tela, telo z jeho tela a kosť z jeho kosti. Preto muž opúřťa otca i matku svoju a vinie sa k žene i stavajú sa obaja jedným telom. Je to veľké tajomstvo, hovorím to však so zreteľom na Krista a Cirkev. Takto teda aj vy jeden každý milujte si ženu ako sami seba! Žena však nech si ctí svojho muřa! Odpoved: Bohu vdřaka.

Pán s vami. Odpoved: I s duchom tvojim.

Stať zo sv. evanjelia podľa Matúřa. Odpoved: Sláva tebe, Pane.

V tom čase přiřli k Jeřišovi farizeji, aby ho pokúřali. Pýťali sa ho: Či smie človek prepustiť svoju manželku z akejkoľvek príčiny?

Odpovedal im: Či ste nečítali, že Stvoriteľ na počiatku stvoril človeka ako muža a ženu? A povedal: Preto opustí človek svojho otca a matku a bude sa pridržiavať svojej manželky, a tí dvaja stanú sa jedným telom. A tak už nie sú to dve telá, ale iba jedno telo. Čo teda Boh takto spojil, človek nech nerozlučuje. Odpoved': Chvála tebe, Kriste. (Nasleduje kázeň.)

Kňaz: (po kázni sa pýta ženícha): *Ako sa menuješ?*

Ženích: *N.*

Kňaz: (pýta sa tiež nevesty): *Ako sa menuješ?*

Nevesta: *N.*

Kňaz: *Podajte si ruky! (ženíchovi): N., vyznaj sa tu pred Bohom a pred svätou Cirkvou, či chceš spolu s tu prítomnou N. prijať sviatosť stavu manželského?*

Ženích: *Chcem.*

Kňaz: *Či sľubuješ, že povinnosti spojené s touto sviatosťou budeš vždy svedomite plniť?*

Ženích: *Sľubujem.*

Kňaz: (neveste): *Vyznaj tu pred Bohom a pred sv. Cirkvou, či chceš spolu s tu prítomným M. prijať sviatosť stavu manželského?*

Nevesta: *Chcem.*

Kňaz: *Či sľubuješ, že povinnosti spojené s touto sviatosťou budeš vždy svedomite plniť?*

Nevesta: *Sľubujem.*

Kňaz: (vyhlásenie): *A ja v mene sv. Cirkvi potvrdzujem, že ste uzavreli sviatosťné manželstvo a požehnávam ho: V mene Otca i Syna † i Duchu Svätého. Odpoved': Amen. Čo teda Boh spojil, človek nech nerozlučuje. (Mt.19,6.)*

(Kňaz požehna prstene a dá na prst manželke a manželka manželovi): V mene Otca i Syna † i Duchu Svätého. Tieto požehnané prstene sú odznakom vášho manželstva a jeho nerozlučiteľnosti, vašej lásky a vernosti. Noste ich až do smrti.

Novomanželia, teraz prijmite požehnanie svätej Matky Cirkvi: Naša pomoc v mene Pánovom. Odpoved': Ktorý stvoril nebo i zem. Upevni, Bože, čo si v nás vykonal. Odpoved': Skrze svoju Cirkev, ktorá je tvojím Kráľovstvom.

Nech vás žehná Pán po všetky dni vášho života.

Žalm 127.,1-5. Blažení sú všetci, čo sa boja Pána, čo chodia jeho cestami. Jedávať budeš z práce svojich rúk, blažený budeš a dobre ti bude. Manželka tvoja ako plodný vinič, vo vnútri tvojho domu. Synovia tvoji ako olivové mládniky, okolo tvojho stola. Hľa, tak bude požehnaný muž, ktorý sa bojí Pána. Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému, ako bolo na počiatku, tak nech je i teraz i vždycky i na veky vekov. Amen.

Antifóna: *Nech vás žehná Pán po všetky dni vášho života. Pane, zmiluj sa nad nami, Kriste, zmiluj sa nad nami, Pane, zmiluj sa nad nami. Otče náš...*

Kňaz: *Spev svojich služobníkov. Odpoved': Bože môj, dúfajúcich v Teba. Pane, vyslyš moju modlitbu. Odpoved': A moje volanie nech dôjde ku Tebe. Pán s vami. Odpoved': I s duchom tvojim.*

Modlime sa: Zmiluj sa, Pane, nad skríšenými prosbami a dobrotvivo pomáhaj svojim ustanovizniam, ktoré si založil na rozmnoženie ľudského pokolenia: nech sa Tvojou pomocou zachováva to, čo sa spája Tvojím pôsobením. Skrze Krista nášho pána. Amen.

Modlime sa: Všemohúci večný Bože, ktorý si stvoril svojou mocou prvých našich rodičov Adama a Evu a spojil si ich v svätom spoločenstve, posväť srdcia a telá týchto svojich služobníkov, požehnaj a spoj ich zväzkom opravdivej lásky. Skrze Krista nášho Pána. Odpoved': Amen.

(Potom kňaz s rukami pozdvihnutými nad klačiacimi manželmi hovorí): Nech vás požehnáva Boh Otec, nech vás ochraňuje Ježiš Kristus, nech vás osvätuje Duch Svätý. Nech vám Pán ukáže svoju tvár a nech sa zmiluje nad vami. Nech Pán zhliadne na vás, nech vám udeľuje pokoj po všetky dni vášho života a nech vás naplňuje prehojným nebeským požehnaním na odpustenie všetkých vašich hriechov, aby ste mali život večný na veky vekov.

Odpoved': Amen. (Nato ich kňaz pokropí svätenou vodou): Pokoj a požehnanie všemohúceho Boha Otca i Syna † i Duchu Svätého nech zostúpi na vás a ostane navždy. Odpoved': Amen.

(Po prísaha z kostola mladý pár ide vpredu, za nimi mládež, svatky a ostatní svadobníci; samozrejme Zástavník na čele sprievodu. Idú do svadobného domu nevesty spievajúc):

Buľi me sľub davac

spieva sa na melódiu piesne Klikaj, mlada, klikaj

1. <i>Buľi me sľub davac,
aľe nam ňedaľi,
bo še nam mladzata,
pomodľic ňeznaľi.</i> | 2. <i>Naša mlada znala,
hoľem ten očenaš
a vaš mladi ňeznal,
aňi še prežehnac.</i> |
|---|--|

(Na dvore nevesty je postavené plné vedro vody, keď nevesta už okolo neho prechádza, kopne doň, že sa všetká voda vyleje, čo má znamenať, aby ľahko deti rodila. Pred domom spievajú:

Do prišahi jedno

spieva sa na melódiu piesne Klikaj, mlada, klikaj

*Do prišahi jedno
a s prišahi dvojo,
teraz me mamočko,
tvojo obidvojo.*

(Vo dverách, svadobníkov očakávajú *sokački* s bombami, s ktorými majú do svadobníkov strieľať. Bomby pozostávajú z *kenderici* a obilia, ktoré majú vo *fartuchoch*. Pytač s družbom idú dopredu, aby chránili mladých pred strelbou. Vo dverách sú zastaveví *sokačkami*:

1. sokačka: *Z daľeka že idzece?*

Pytač: *Oj, ta vera z daľeka, až hen z čarnej zeme!*

2. sokačka: *A co tu hľedace?*

Družba: *Kec už tak putujeme, radzi bi me sebe i dakus otpočinuc a občerstvic še.*

1. sokačka: *A keľo, že vas prichodzi?*

Pytač: *Oj, ta ňeurečko hardo - opačce na tot zastup!*

2. sokačka: *Ho, ho, ho - ta dze bi me taki zastup umestňili. Teľo mesta ňemame!*

1. sokačka: *A aňi vam ňeverime, kec z čarnej zeme idzece. To isce budzece našo ňepracel'e.*

2. sokačka: *A gu tomu kec vas teľo idze. Mi še vas same ženy bojime!*

1. sokačka: *Ľem ice svoju drahu nazad, skadzi sce prišli! (Tak začnú do nich hádzať obilie, čomu hovoria, že do nich strieľajú.)*

Pytače (ustupia s krikom): *Joj, joj - šak tu do nas striľaju - ucekajme het, bo nas pobiju!*

Sokački: (sa smejú, ale keď vidia, že nie su nepriatelia, volajú ich späť): *No, no, ta ľem neucekajce! Ňebujce še, mi vas ňepobijeme. Mi vas ľem tak probujeme, či isce ňesce dajake ňepracel'e? Kec sce aľe pracel'e, ta každi muši mac svadobne rucho a ľem s tim može stupic do našoho domu (potom im uvolnia vchod a kontrolujú, či má každý svadobné rúcho).*

Starší družba: (ide prvý s čakanom, s ktorým zatne do každého rohu dverí, tak ho zdvihne, popod ktorý vojde mladý pár do izby. Tam ich očakávajú svadobní rodičia nevesty, s ktorými sa privítajú, pobožkajú a svadobná matka ich posadí za stôl. Družičky a svatky im spievajú):

Ňebanuj, Haňičko

spieva sa na melódiu piesne Klikaj, mlada, klikaj

1. <i>Ňebanuj, Haňičko,
že ši še oddala,
maš takoho muža,
jak u kerce ruža.</i> | 2. <i>Ňebanuj, Jaňičku,
že ši še ožeňil,
maš taku žeňičku,
jak v kerce ružičku.</i> |
|---|---|

(Ostatní svadobníci chvíľku tancujú na dvore a potom všetci vojdú dnu na svadobný obed. Kým pomaly nezasadnú, medzi tým družičky a svatky spievajú):

Jaj, Bože muj, Bože,

spieva sa na melódiu piesne Klikaj, mlada, klikaj

1. <i>Jaj, Bože muj, Bože,
co to za pričina,
že mi ňechce sídac,
do stola rodzina.</i> | 2. <i>Už mi pošidala,
šicka rodzinočka,
ľem mi ňechce sídac
ocec i mamočka.</i> |
|--|---|

Konečne keď už všetci svadobníci zasadli, započne svadobný obed.

g. SVADOBNÝ OBED U NEVESTY

(Za prvým stolom sedí mladý pár, staršia družička, starší družba, starejší, pytač, maršalko, staršia svatka a v rohu stola zástavník, ktorý má zástavu za sebou schovanú. Túto veľmi stráži, aby mu ju nezobrali družbovia, lebo by si ju musel od nich draho vykúpiť. Mnohokrát sa družbom podarí svadobnú zástavu ukradnúť. V tom prípade utečú s ňou do krčmy, napijú na ňu a tak ju krčmárovi nechajú v zálohe. Zástavník potom si musí pre zástavu sám ísť a čo družbovia na ňu napili, musí to vyrovnať a tak si ju späť vymeniť.

Ďalšie stoly sú obsadené družičkami, družbami, svatkami a tak postupne staršími svadobníkmi. Na každom stole už je postavená fľaša pálenky, nakrájané koláče a chlieb, ktoré po vypití si zakusujú. Za každým stolom si zvolia čopnara, ktorý po celý svadobný obed nalieva a častuje spolusediacich.

Chod jedál pozostáva: kaša s cukrom, poplanky s lekvárom a syrom, paprikáš, polievka, z polievky mäso s cviklou, kapusta s mäsom a kašou, na koniec koláče.

Na vypitie od začiatku do konca beží pálenka a pivo.

Kým ešte jedlá nedonášajú na stoly - len si popíjajú a zakusujú, hudáci hneď po zasadnutí každému vyhrávajú, počnúc prvým stolom od nevesty a to):

Volne **Šedzi mlada za stoličkom**

Še - dzi mla - da za sto - lič - kom
 jag ru - žo - vi kvet, vi - pla - ka - la
 čar - ne oč - ka zme - ňil še jej svet.

1. Šedzi mlada za stoličkom
 jag ružovi kvet,
 viplakala čarne očka,
 zmeňil še jej svet.

2. A co plačeš, co narikaš,
 čoho že ci žal?
 Toho vinka zeleného,
 čoš odomne vžal.

3. Čom si tedi neplakala,
 kedim od ce bral?
 Ja dumala, ti beťaru,
 že ti žartoval!

4. Ja dumala, ti beťaru,
 že ti žartuješ,
 že mi muj želeni vinok,
 nazad daruješ.

Tak pokračujú ženíchovi!

Už ja še ožeňil

$\text{♩} = 72$

Už ja še o - že - ňil, už je dar - mo,
 už mi žal na se - be češ - ke jar - mo
 a ja to - to jar - mo no - šic mu - šu,
 o svo - jej šle - bo - dze za - buc mu - šu.

*Už ja še oženil, už je darmo,
 už mi žal na sebe češke jarmo
 a ja toto jarmo nošic mušu,
 o svojej šľebodze zabuc mušu.*

Sokački: (začnú donášať na stôl prvý chod jedál - kašu).

Starejší: *Staňce, dobri ľudze! Pomodlime še za toti dari, co budzeme uživac!* (po modlitbe nasleduje výzva): *Pice, jice a uživajce!* Hneď sa dajú do jedenia.

Svatky: (medzi tým si zaspievajú):

$\text{♩} = 88$

Svatka ja, svatka

Svat-ka ja, svat-ka ja, na ca - lim

ve - še - lu, daj - ce mi pa - len - ki,
 čer - ve - na ru - ža, ta vas roz - ve - še - lu.

1. Svatka ja, svatka ja,
 na calim vešelu,
 [: dajce mi paľenki,
 červena ruža,
 ta vas rozvešetu. :]

2. Vešele, vešele,
 prekrasni vešele,
 [: bo še frajir žeňi,
 červena ruža
 a frajirku bere. :]

Družičky: (svatkám odpovedajú):

$\text{♩} = 96$ A vi svatki ňespivajce

A vi svat - ki ňe - spi - vaj - ce, bo vi spi - vac ňe - zna - ce,
 ľem vi po - slu - chaj - ce nas, ja - ki ma - me šum - ni hlas,
 ľem vi po - slu - chaj - ce nas, ja - ki ma - me šum - ni hlas.

A vi, svatki, ňespivajce,
 bo vi špivac ňeznace,
 [: ľem vi posluchajce nas,
 jaki mame šumni hlas! :]

Svatky: (im naspät):

Vi družički jake - take
 na tú istú melódiu ako družičky

Vi družički jake - take,
 okurene oči mace,
 [: okurene, odimene,
 vi družički šalene! :]

Družbovia: (svojím spevom zasahujú do týchto prekáračiek):

$\text{♩} = 92$ Čopnaru maľučki

Čop - na - ru, ma - ľuč - ki, tre - ša še ci ruč - ki,
 ma - li po - ha - rik maš, hej, i tot ňe - do - ľi - vaš.

1. [: Čopnaru maľučki, treša ci še ručki, :]
 [: mali poharik maš, hej, i tot ňedoľivaš. :]

2. [: Paľenka s pohara, sklamala šuhaja :]
 [: a šuhaj ňevestu, hej, pod sladku čerešňu. :]

3. [: Pijeme, pijeme
 a me ňepijani, :]
 [: či paľenka slaba,
 hej, či poharik mali. :]

$\text{♩} = 69$ A jaki tot poharičok

A ja - ki tot po - ha - ri - čok ci - fro - va - ni,
 mo - kňe u ňim pa - ľe - noč - ka s kořin - ka - mi,
 chto ju bu - dze pic, ňe - bu - dze mu nič, ňe - bu - dze
 ho bo - ľec pod re - bra - mi. O - re - cho - vo
 go - na - re, u tim Sta - rim be - ťa - re, te - raz pi - jem
 pa - ľe - noč - ku, to na zdra - ve, to na zdra - ve.

A jaki tot poharičok cifrovani,
 mokňe u ňim paľenočka s korinkami,
 [: chto ju budze pic, ňebudze mu nič,
 ňebudze ho boľec pod rebrami. :]
 [: Orechovo gonare, u tim Starim beťare,
 teraz pijem paľenočku, to na zdrave, to na zdrave. :]

Nasledujú ďalšie chody jedál a medzi tým, ak mlada už nemá otca alebo matku, stárež jej zaspieva:

A u našej mladej

$\text{♩} = 66$

A u našej mladej okruhli stoľičok
a za tím stoľičkom,
a za tím stoľičkom, sam Boží sinačok.

1. [: A u našej mladej okruhli stoľičok :]
[: a za tím stoľičkom :]
a za tím stoľičkom, sam Boží sinačok.
2. [: Sedzi vun tam, sedzi, drobni listok čita, :]
[: našej mladej otec, :]
našej mladej otec na tot svet še pita.
3. [: Pušče vi mňe, pušče, Pane Jezu Krisce, :]
[: tam vešeľe stoji, :]
tam vešeľe stoji, mojej mladej dzivce.
4. [: Tam vešeľe stoji, tam dari davaju, :]
[: komu tot dar daju, :]
komu tot dar daju, kec mňe tam nemaju.
5. [: Mam ja dvaraz konac a dvaraz umirac, :]
[: voľim svojej dzivce, :]
voľim svojej dzivce vešeľe nežaznac.

(Všetky chody jedál vyšli a svadobný obed sa končí.)

Starejší: (sa svadobným rodičom poďakuje za obed): *Za šicki dari, chtore me tu užili, dzekujeme samoperše svadzbenim rodičom našej mladej. Naj jim Pan Boh otec ňebeski stotišic raz vinahradzi, a to hlavne tu na mladim paru, žebi buľi ščešťive, uživali švetskej slasci, naj jim požehna Ocec ňebeski teľo dzeci, keľo tu ostaňe po nas smeci.*

Všetci: *Naj žiju!* (Tak svadobníci pomaly povychádzajú spoza stolov a stoly povynášajú von, mimo hlavného stola.)

IX. ODVÁDZANIE NEVESTY

(Pred odvedením nevesty z jej domu, nasleduje odpytovanie):

Pytač: *Dobri ľudze - oľe buce dakus cicho!*
Volam svadobnych rodičoch tu gu svadobnomu stolu
a našich mladych tu gu otpitaňu! Po perši raz!
Volam svadobnich rodičoch tu gu svadobnomu stolu
a našich mladych gu otpitovaňu! Po druhi raz!
Volam svadobnich rodičoch tu gu svadobnomu stolu
a našich mladich gu otpitovaňu! Po treci raz!
(Svadobní rodičia zasadnú na pripravené stoličky pri stole a mladý pár stojí pri dverách.)

Pytač: (sa obráti k mladej a jej hovorí):
Kec raz už davno anglicka kraľovna do šveta še zbirala,
pred ocom i maceru prežalostne plakala.
Aľe i to jej ňepomahalo, bo to Božska mudrosc tak ustanovila,
že bi še dzivka s rodičami rozlučila.
I vona tak učiniľa, rodni dum opuščila
a do domu svoho žeňicha privikac mušela.

(Teraz sa obráti k mladému a hovorí):
A teraz paru slova i našomu mladomu prepovim!
Šicki dobre znamo, že mnohe vtactvo ľita i do svojich krajou
a na ľeto še vracia nazad gu nam.
Potom še paruje, zaklada sebe hňizdočko,
žebi malo dze svojo vajička položiť.
Tak i naš mladi tiž še nam sparoval,
našol sebe ňeurekom šumnu a hardu mladu.
Založil sebe z ňu hňizdočko,
žebi tiž mal u svojim živoce dze svojo vajička uložiť.

(Teraz sa obráti k obidvom a hovorí):
I tak, našo molodzata šumne, poce bližej
a pristupce gu svojim rodičom!
Odpitajce jich, kec sce jim dakedi u živoce ubližili.
Rozlučce še z nima a ice s Božu pomocu do svoho hňizdočka!
Milujce še a množce še!

(Teraz sa obráti k rodičom a hovorí):

*A vi rodičove neplačce a nesmucce, nesmucce za svoju dzivočku!
Každe vtače kec se operi, višeci zo svoho hñizdočka a vecej se do
ňoho nevraci. Tak i vaša dzivočka dorosla, operila se,
a preto už nemá u vas mesta. Pril'ecel po ňu švarni sokol.
Požehnajce jich, nech idu do svoho hnizdočka
s Božsku pomocu a Vašim požehnaňim!*

Všetci: *Naj žiju!* (Svadobníci sa teraz pozbieľajú, mimo jej bližšej rodiny
a odchádzajú s nevestou do domu ženicha. Pri odchode spievajú)

Obzerni se, Haňko

Volne

Ob-žer-ňi se, Haň - ko, na to - techod - nič - ki,
ka - dzi ší cho - dzi - la, z nami na pre - doč - ki.

*Obzerni se, Haňko, na tote chodňički,
kadzi ší chodzila z nami na predočki.*

(Po ceste si zaspievajú):

Hej, na starjanskej turňi

Volne

Hej, na star - jan - skej tur - ňi dva ho - lub - ki se - dza,
hej, ľu - dze im za - vi - dza, že se ra - dzi vi - dza.

1. *Hej, na starjanskej turňi dva holubki sedza,
[: hej, ľudze im zavidza, že se radzi vidza. :]*
2. *Hej, ľudze, hej, preľudze, nezavice tomu,
[: hej, šak to se šľebodno ožeňic každomu. :]*
3. *Hej, ľudze, hej, preľudze, nezavice toho,
[: hej, jaka to šumna vec, chto raď vidzi koho. :]*
4. *Hej, na starjanskim mosce, predavala štrangi,
[: hej, němala mu vidac, ta mu dala gambi. :]*

X. PRIVÍTANIE NEVESTY

(Keď prídu s nevestou na dvor ženicha, svatky predo dvermi spievajú):

Otvirajce, mamko,
na melódiu piesne Klíkaj, mlada, klíkaj
*Otvirajce mamko, naširoko vrata,
veže se vam, veže, nevesta bohata.*

(Za zavretými dvermi ich zasa očakávajú sokački s bombami):

Starejší: (ide so starším družbom popredu a za nimi mladá so svatkami;
búcha na dvere): *Otvorce nam!*

Sokački: *Čtože to tam - a co tu chcece?*

Starejší: *Prichadzame z dalekej krajini jako vašo pracel'e.*

Sokački: (odchýlia trochu dvere a strieľajú do nich): *Lem ice skadze sce prišli!
Abo mušice se dačim preukazac, že sce našo pracel'e!*

Starejší: *Nešeme vam veľki dokaz. Vedzeme do vašoho domu mladu žeňičku
pre vašoho sina, chtoru tak dluhe roki hľedal. Mi me ju našti
a mu ju privedli.*

Sokački: *Taki veľki zastup, lem tak zadarmo dnuka pušćic nemožeme.*

Starejší: *A co požadujece od nas?*

Sokački: *Žebi me se dluho nehandľovali, dace nam tišic korun a ľiter
sladkej!*

Starejší: *Tu mace a už lem nas pušce, bo tu zamaržňeme!* (Vyplatí peniaze
a vchádzajú dnu.)

Družba: (ide prvý, s čakanom zarube do rohu dverí a popod čakana vpustí
mladu, pri čom hovorí): *Paňe Bože, prošime Tebe, naj napadňe
pivo z ňebe!*

Svokra: (očakáva nevestu v izbe so slovami): *Nevesto moja, s čím si tu
prišla?*

Nevesta: *Zo ščescom, zdravim a Boskim požehnaňim!* (Tak ide k stolu,
pobozká každý jeho roh, zasadne zaň a sokačky jej daju mladého
chlapčeka na kolená na znak, aby do roka porodila synka.)

Sokački: *Vinčujeme ci do roka proroka!*

XI.
SNÍMANIE VENCA A ČEPENIE

Svatky: (neveste spievajú):

Zašumňela želeňa dubrava

Volne

Za - šum - ňe - la že - le - na du - bra - va,
ej, za - šum - ňi še že - le - ni haj.

1. Zašumňela želeňa dubrava, 2. Zaco plačeš, prešumna Haňičko,
ej, zašumňi še zeleni haj. ej, či ci vinočka žal' tvoho?

3. Žal' mi je, žal' mi je, žal' mi toho,
že sce me zbavili vinka moho.

Svatky: (potom zaspievajú veselšiu pieseň):

A poňížej roli

$\text{♩} = 76$

A po - ňi - žej ro - li, lis - tok to - po - lo -
vi, star - hňi ho, dziv - čat - ko, star - hňi
ho dziv - čat - ko, daj ho šu - ha - jo - vi.

1. A poňížej roli,
listok topoľovi,
[: starhňi ho, dzivčatko, :]
daj ho šuhajovi.
2. Nač bim ho tarhala,
nač bim ho hubila,
[: ňit toho šuhaja, :]
co bim ho ľubila.

3. ňit toho šuhaja,
aňi še ňenajdze,
[: co bi dzivče ľubil, :]
po tej vernej pravdze.

Starší družba: (príde k neveste a hovorí):

*Ej, veňec, veňec, žel'eni veňec,
čeraš rozkvital, ňeška už koňec!
Čeraš rozkvital v červenim vinku,
ňeška už višíš na sceňe, na kl'inku!*

(Potom neveste sníme veniec dolu z hlavy a položí ho na postel
na ktorej nevesta bude spať. Pritom svatky spievajú):

Teloš do nas, ti beťaru, chodzil

$\text{♩} = 100$

Te - loš do nas, ti be - ťa - ru, cho - dzil,
do - kl'a ší me vi - noč - ka ňe - zba - vil,
za dva roč - ki i za dva ve - ča - re,
če - kaj, be - ťar, te - be Pan Boh ska - re.

*Teloš do nas, ti beťaru, chodzil,
dokl'a ší me vinočka ňezbavil,
za dva ročki i za dva večare,
čekaj, beťar, tebe Pan Boh skare.*

Svatky: (prídu k stolu pre nevestu, vezmú ju popod paže a privedú na
stred izby, kde je pripravené vedro s vodou, na ktorom je dienko
a na ňom záhlavok. Na to ju posadia a spievajú začnú čepiť):

Začešu hlavičku

spieva sa na melódiu piesne A poňížej roli

*Začešu hlavičku,
jako lastovičku,
[: urobu z ňej šumnu, :]
mladu ňevestičku.*

Tedi sebe, tedi

$\text{♩} = 96$

Te - di se - be, te - di dziv-če ros-ko - šu - je,
 hej, ke - di do - lou so - bu, ho - ja - ja ču - ha - ja,
 ke - di do - lou so - bu vlas - ki ros - če - su - je.

1. [: Tedi sebe, tedi, dzivče roskošuje, :]
 hej, kedí dolou sobu, hojaja, čuhaja,
 kedí dolou sobu, vlaski rosčesuje.
2. [: Teraz vono budze, hore počesovac, :]
 hej, ta i vono budze, hojaja, čuhaja,
 ta i vono budze, prehorko banovac.

Svatka: (keď už je nevesta začepená zavolá ženícha, ktorý mladú nevestu pobozká, vezme vodu s vedrom a vyleje vonku hore orechom, aby do roka mali chlapca).

XII. PRIDANCI

Nevesta: (po príchode k svokre bola posadená za stôl).
 Ženích: (odišiel do domu nevesty pre *pridancov*, ktorí prichádzajú taktodopredu idú *kolačkarky*, ktoré nesú koláče, zákusky a liter pálenky na *redovi*. Pri odchode z domu idú spievajúci):

Buc zdrava, kapuro

spieva sa na melódiu piesne Klikaj, mlada, klikaj

*Buc zdrava, kapuro,
 dobre nam tu bolo,
 jesc i pic davalí,
 robic ňekazali.*

(Za nimi idú ženáci - ich mužovia, tiež spievajúci):

A v ten hajik, popod hajik

$\text{♩} = 69$

A v ten ha-jik, po-pod ha-jik že - le - neň - ki,
 bra - lo dziv-če, bra - lo dziv-če ten dro-beň - ki.

1. A v ten hajik, popod hajik želeneňki,
 [: bralo dzivče, bralo dzivče ten drobeňki. :]
2. Jak nabralo, povjazalo, povjazalo,
 [: do cichoho Dunajička zamačalo. :]
3. Dunaj, Dunaj, Dunajičku cicha voda,
 [: komu ja še pobačila taka blada. :]
4. Či Jankovi, či Milkovi, dajže, Bože!
 [: či dakomu pijakovi, chraň me Bože. :]
5. Ňedajce me, mamčuš moja, za pijaka,
 [: bo vun bi mi častku prepil, hoč je jaka. :]
6. Lem me dajce, mamčuš moja, za takoho,
 [: žebi vun me verne ľubil a ja joho. :]

Svadobní rodičia nevesty s jej blízkou rodinou odchádzajú poslední. Tí tiež nejdú po tichu, ale si nôtia:

Voľne **A na pujdze bardo**

A na puj - dze bar-do, ľub-ce vi še tvar-do
na puj-dze ňi - čel - ňi - ce, ru - ža bi - la,
le - li - ja, ľu - bic še mu - ši - ce.

1. [: A na pujdze bardo,
ľubce vi še tvar-do, :]
na pujdze ničelňice,
ruža bila, ľelija,
ľubic še mušice.
2. [: A na pujdze ňitki,
ľubce vi še, dzitki :]
na pujdze ničelňice,
ruža bila, ľelija,
ľubic še mušice!

Kolačkárky, ktoré prvé odišli, už na dvore ženícha vyspevujú:

Šicko še mi bači

spieva sa na melódiu piesne Pokrejšdočko moja

1. Šicko še nam bači, i seno i slama, 2. Ňeveľo nas prišlo, Ňeveľo nam treba,
[: ľem še nebači, červená ruža, [: po kiloj slaňini, červená ruža,
chiža otarhana. :] po falace chľeba! :]
3. Dajce vi nam, dajce, co vi nam mace dac,
[: bo ket nam Ňedace, červená ruža,
ta pujdzeme od vas. :]

(Mladá nevesta ide naproti s litrovkou v ruke. Každú poboská, ponúkne pohárikom a tak isto víta aj ženáčov len bez bozku. Najviac sa víta s rodičmi. Tých už tiež očakáva svokra - svacha a osobne ich zavedie do izby. Keď už všetci pridanci podochádzali, spievajú):

Prišli me pridani

spieva sa na melódiu piesne Buc zdrava kapuro

Prišli me pridani,
dze me dzivku dali,
prišli me opatrec,
či z nej šumna paňi.

(Svatky teraz urobia veľké koleso uprostred izby, mladú nevestu vezmú do prostred a započne tradičný tanec *redovi*.)

XIII. TANEC REDOVI

(V tomto tradičnom tanci, ktorý trvá vyše hodiny, má mladú nevestu vytančovať každý funkcionár svadby, rodičia, príbuzní, ba i každý svadobník a nakoniec ženích, čo už aj obsah piesní napovie. Po tanci každý už *keľo chcel, teľo peňeži dal mladej* do pripraveného obrúska, ktorý držala v ruke poskladaný za štyri rožki a potom odišiel k pekne prestretému stolu, prikrytému s *partkom*, na ktorom bola fľaša *paľenki* a *na falatki pokrati kolačok*. Čopnar každému uľal poharik a ponúkol kúsok koláča. (Redovi tanec vždy začínala staršia svatka s mladou nevestou. Pri tanci skoro všetci svadobníci spievajú):

♩ = 69 **Redovi začíname**

Re-do - vi za - či - na - me, re - do - vi za - či - na - me,
bo šum - nu mla - du ma - me, bo šum - nu mla - du ma - me.

1. [: Redovi začíname, :]
[: bo šumnu mladu mame. :]
2. [: Naša mlada jak babka, :]
[: počepila ju svatka. :]
3. [: Redovi še začina, :]
[: mlada tomu pričina. :]
4. [: Budzeme ju probovac, :]
[: či zna šumne tancovac. :]
5. [: Redovi še začina, :]
[: naj tancuje staršina. :]
6. [: Naša mlada jak pohar, :]
[: družba bi z ňu tancoval. :]
7. [: Predaj, družba, gubaňu, :]
[: vimeň mladu jak paňu. :]
8. [: Naša mlada jak sosna, :]
[: dze ši taka virosla? :]
9. [: U tim Starim, u blace, :]
[: u hadvabnim kabace. :]
10. [: Starejšeho kobula, :]
[: dolou vodu plinula. :]
11. [: A starejši z rečicu, :]
[: Ňelapaj me, bo skriču. :]
12. [: A maršalkova žena, :]
[: taka blada jak scena. :]
13. [: A maršalko červení, :]
[: bo ľubi cudze ženi. :]
14. [: Ej, maršalko, červení, :]
[: Ňelub ti cudze ženi! :]
15. [: Bo cudza je Ňe tvoja, :]
[: vona na ce vivola. :]
16. [: Vitaj u nas Ňvesto, :]
[: či ci bači to mesco? :]

17. [: Bači, bači, i ňebars, :]
[: ľem kec ti še tu pridaš. :]	24. [: Mili Boh še raduje, :]
[: mlada s matku tancuje. :]
18. [: Išla mlada na svički, :]
[: bočkali ju družički. :]	25. [: Mili Boh še raduje, :]
[: mlada s bratom tancuje. :]
19. [: Kec družički ňemožu, :]
[: ta družbove pomožu. :]	26. [: Mili Boh še raduje, :]
[: mlada s sestru tancuje. :]
20. [: Tota naša ňevesta, :]
[: dvacec tišic priňesla. :]	27. [: Mili Boh še raduje, :]
[: mlada s družbom tancuje. :]
21. [: Dvacec tišic taľari, :]
[: ňet jej valala pari. :]	28. [: Mili Boh še raduje, :]
[: mlada s mladim tancuje. :]
22. [: Mili Boh še raduje, :]
[: mlada s ocom tancuje. :]	29. [: Naša mlada radosna, :]
[: bo za frajira pošla. :]
23. [: Ňe tak bi še radoval, :]
[: kebi mladí tancoval. :]	30. [: Za frajira za svoho, :]
[: ňe za pajtaškovocho,
može še smiac na ňoho.

(Po redovom, ženích vezme nevestu, vyjde s ňou na cestu, pozrú sa na oblohu a ženích prehodí cez seba na hor kovové peniaze, aby im gazdovstvo išlo hore.)

XIV. SVADOBNÁ VEČERA U ŽENÍCHA

Všetci: (po redovom tanci, svadobníci zasadli znovu za stoly a nasledujú svadobná večera u ženícha, s tými istými obradmi a chodmi jedli ako bol u nevesty svadobný obed. Hudaci znovu začínajú vyhŕať a to od mladej nevesty, ktorej spievajú):

Ej, ľena, ľena

♩ = 112

Ej, ľe - na, ľe - na, že - ľe - na ľe - na,
ja - ka z našej paj - ta - šočk - ki pre - ked - veš - na že - na.

1. Ej, ľena, ľena,
želena ľena,
[: jaka z našej pajtašočki
prekedvešna žena. :]
2. Chcel ja ju užac,
ňechceli mi ju dac,
[: budu ja na svoju macir,
do šmerci spominac. :]
3. Lelija, lelija,
lelija treše še,
[: povedaľi mi ci, Haňko,
ňeodavaj ti še ! :]
4. Ti še odavala,
nas ňesluchala,
[: požehnaj ci, mili Bože,
od ňeška večara. :]

Či to tu vešeľe

$\text{♩} = 104$

Či to tu ve-še - le, či da-co u-mar - lo,
že žad-na dzi - voč - ka ňe - o - tvo - ri har - lo.

1. Či to tu vešeľe,
či daco umarło,
že žadna dzivočka,
ňerostvori harło. | 2. Harło mojo, harło,
bodaj še zoškvarło,
že biš na ňedzeľu,
piroški ňežarło. | 3. Topanočki mojo,
teremtete vašo,
ňeška tancujece,
jutre ňebudzece! |
|---|--|---|

Potom ešte mladej neveste zaspievajú:

Bodaj moju švekru

na tú istú melódiu

1. Bodaj moju švekru
angeľi pojaľi,
že mi predobroho
muža vichovaľi. | 2. Švekro moja, švekro,
buc taka laskava,
kebim ja zaspala,
že biš me zohnala! | 3. Ti švekor predrahi,
čoś taki chmuravi,
ja ňevesta zos Vidraňi,
budu pri ce za dva dňi! |
|---|---|--|

Všetci: Po večeri povychádzajú spoza stolov, ktoré vynesú von, tancujú a veselia sa až do rána.

KONIEC

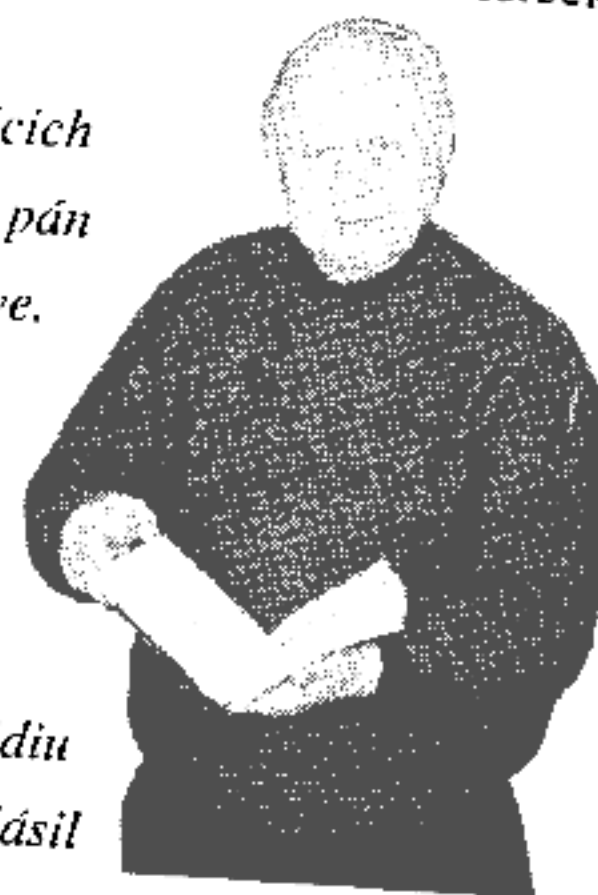

KTO JE TVORCOM TEJTO PUBLIKÁCIE ?

Napísanie tejto publikácie je výsledkom snažení človeka, ktorý vo svojej skromnosti strikine odmieta, aby bol označovaný ako jej autor. Tvrdí, že autorom obsahu publikácie je „naš slovenský ľud, tvorca piesní i ostatných zvykov, ktoré v minulosti tvorili hlavnú časť svadieb našich predkov na dedinách“. Bezprostredné ľudské prejavy viery, radosti a životného optimizmu spojené so svadobnými piesňami a zvykmi na Zemplíne ho už pred niekoľkými desiatkami rokov priviedli na myšlienku zaznamenať ich a odovzdať budúcim pokoleniam. Popri svojej náročnej práci, zameranej na zveľadovanie duchovného života človeka, neváhal vziať pero do rúk a urobiť všetko preto, aby sa tieto „prekrásne umelecké výtvary nášho ľudu“ zachovali ako „súčasť jeho duše“.

Považujem za svoju milú povinnosť čitateľovi nasledujúcich riadkov predstaviť tohto vzácneho človeka. Je ním dôstojný pán **Vojtech Kmec**, farár-dekan v Pečovskej Novej Vsi pri Sabinove.

Vojtech Kmec sa narodil počas prvej svetovej vojny 5. februára 1917 v Mošurove (Sabinovský okres). Otec, vojak c.-k. armády, padol vo vojne a matka ostala so 4 malými deťmi. Po ukončení národnej školy v Terni jeden rok žil v Kalništi (okres Giraltovce) odkiaľ denne pešo chodil do giraltovskej školy. V štúdiu pokračoval na reálnom gymnáziu v Prešove. Po maturite sa prihlásil na štúdium rím.-kat. bohoslovnia v Košiciach. Po zabraní Košíc Maďarmi počas druhej svetovej vojny pokračoval v štúdiu na rím.-kat. bohosloveckej fakulte v Bratislave, ktorú úspešne absolvoval v roku 1942 a slávnostné primície mal v Terne. Kňazskú cestu nastúpil v Pavlovciach nad Uhom, pokračoval v Snine, potom v Jarovniciach, v Raslaviciach, Pušovciach a napokon 31 rokov bol správcom farnosti v Strážskom. Tam sa prostredníctvom svojich farníkov dostal do kontaktu aj s piesňami a zvykmi Zemplína, ktoré si zapisoval a spracoval. Od roku 1990 pôsobil v Pečovskej Novej Vsi, kde dnes žije ako dôchodca. Aj na tomto mieste svojho pôsobenia vyvinul nemalé aktivity, pričínal sa o postavenie novej fary a o postavenie nového kostola vo filiálke v Milpoši.

Súčasťou mnohoročných kňazských aktivít Vojtecha Kmeca je aj oslovovanie ľudí pomocou písaného slova. Je autorom niekoľkých úspešných publikácií, určených najmä mladým ľuďom, vstupujúcim do manželstva. Ešte počas pôsobenia v Raslaviciach vyšla jeho veľmi poučná a podnema publikácia „Spoločne do života. Svadba.“ Táto príručka pre mladomanželov, obsahujúca aj záznam svadobných a iných zvykov z dedín v povodí

Vdp. farár Vojtech Kmec počas vysluhovania sviatosti manželstva

riek Tople, Sekčova a Torysy, vyšla v dvoch vydaniach. O vydanie jeho ďalšej publikácie „Pohovory so snúbencami“ sa pričínili tlačiar Zoltán Drosc v Sabinove v roku 1993. V rukopise je doteraz jeho „Predkrstná náuka“.

Publikácia „Zemplínska svadba zo Starého“ vznikla v úzkej spolupráci dvoch ľudí, pre ktorých je myšlienkový, duchovný a umelecký odkaz minulých generácií súčasťou našej národnej identity, „obrazom duše nášho ľudu“, slovom hodnotou, ktorú sme povinní zachovať a odovzdať ďalším generáciám. O tejto spolupráci sa hovorí v nasledujúcej edičnej poznámke.

František Matúš

AKCIA NA ZÁCHRANU SVADOBNÝCH ZVYKOV ZO STARÉHO

(Poznámka editora)

Kedže *Zemplínska svadba zo Starého* vznikla za zaujímavých a aj úplne netypických okolností, nebude od vecí, ak čitateľa poinformujem o tom, čo predchádzalo napísanie a vydanie tejto publikácie. Ide totiž o príbeh, ktorý v mnohom pripomína expedíciu na záchranu vzácnej kultúrnej pamiatky, ohrozenej definitívnym zánikom.

Na jar roku 1998 ma navštívil sabinovský tlačiar pán Zoltán Drosc a priniesol už knižne spracovaný a vytlačený text s označením *Zemplínska svadba*, v podtitule *podľa skutočnosti napísal Vojtech Kmec* (bližšie určenie „zo Starého“ v nej chýbalo). Text svadby však neobsahoval záznam melódií svadobných piesní. Pán Drosc ako skúsený odborník okamžite postrehol, že úžitková hodnota publikácie týmto veľmi utrpí, preto ešte pred jej definitívnym vytlačením ma požiadal, aby som k nej vytvoril notovú prílohu podľa niekoľkých notových zápisov v priloženom zošite. Po oboznámení sa s materiálom som zistil, že ide o pomerne zriedkavý, detailne prepracovaný dialogický zápis svadobných zvykov „niekde“ zo Zemplína v zdramatizovanej (divadelnej) podobe s patričnou svadobnou scenériou a celou atmosférou, ktorá kedysi tieto zvyky sprevádzala.

Autenticita, umelecká a historická hodnota tohto zápisu bola už na prvý pohľad evidentná a nesporná. Kedže s čímisi podobným som sa vo svojej mnohoročnej výskumnej a bádateľskej hudobnofolklórnej praxi na východnom Slovensku nestretol, začal som sa o túto svadbu bližšie zaujímať. Nakoniec sa však ukázalo, že vytvoriť notovú prílohu k tejto svadbe podľa priloženej torzovitej a dosť ťažko identifikovateľnej notovej predlohy je prakticky nemožné. Navštívil som preto autora publikácie vdp. Vojtecha Kmeca (pozri poznámku „Kto je autorom publikácie?“) v Pečovskej Novej Vsi a s poľutovaním som mu celý materiál vrátil. Veľmi ma to mrzelo, lebo starý, vyše osemdesiatročný pán farár, milý a príjemný človek, bol veľmi sklamaný. Avšak bez informátora alebo spoľahlivého zvukového záznamu, podľa ktorého by sa dali transkribovať melódie piesní, nebolo v mojich silách dotvoriť autentickú podobu ním zapísanej zemplínskej svadby.

Odhodlanie pána farára zachrániť už vytlačený text svojho diela bolo také silné, že sme začali uvažovať o tom, ako získať spoľahlivý zdroj informácií o melodickéj podobe zapísaných piesní a urobiť z nemožného možné. Pri zisťovaní okolností vzniku zápisu svadby som sa dozvedel, že pán farár ho realizoval v začiatkoch svojho 31 ročného kňazského pôsobenia v Strážskom podľa informácií farníkov, najmä podľa rozprávania a spevu osoby, ktorá robila na fare gazdinú. Na základe tejto informácie som usú-

dil, že jeho *zemplínska svadba* môže byť záznamom svadobných zvykov zo Strážskeho a že je treba zistiť, či žije ešte niekto z tých informátorov, ktorí boli pri zápise svadby. Na túto úlohu sa podujal pán farár a po čase som našiel v pošte magnetofónovú kazetu s nahrávkami svadobných piesní zo Strážskeho, ktoré naspievala skupina dobre spievajúcich žien pod vedením miestneho kantora. Vytlačený text, ktorý im pán farár dal, poslúžil ako podklad pre identifikáciu piesní.

Po vyhodnotení záznamu sa ukázalo, že informátori poznajú iba štvrtinu piesní zapísaných v uvedenom texte publikácie. Nebola medzi nimi ani jedna melódia z kľúčových miest obradov a zvykov v svadobnom dni. Z toho bolo jasné, že hľadané melódie svadobných piesní dnešná generácia už nepozná a že pravdepodobne pochádzajú z 20-tych alebo 30-tych rokov nášho storočia. V tom prípade by hľadanie autentických melódií nemohlo byť úspešné, lebo ľudia, ktorí boli kedysi ich nositeľmi, už dávno nemôžu byť medzi živými, čo sa aj potvrdilo. Na dôvažok do tohto nášho hľadania vstúpila ďalšia dôležitá skutočnosť. V roku 1998 sa na verejnosti objavila pozoruhodná publikácia odborníčky na zemplínsky folklór Melánie Nemcovej *Piesne zo Strážskeho*, s veľmi podrobným popisom miestnych svadobných zvykov a s presne zapísanými melódiami piesní v notách. Texty našej a jej zemplínskej svadby neboli identické aj napriek všeobecne rozšíreným spoločným prvkom, ktoré zvyky tohto druhu obsahujú. Bolo teda jasné, že zemplínska svadba zapísaná pánom farárom nie je svadbou zo Strážskeho. V tomto momente sme okrem melódií svadobných piesní nepoznali už ani lokalitu, v ktorej sa tieto svadobné zvyky tradovali.

Pri ďalšom spoločnom stretnutí v Pečovskej Novej Vsi sme sa zhodli v názore, že vydať svadbu z neidentifikovateľnej lokality a bez melódií svadobných piesní nemá význam. V danej situácii sa s touto zemplínskou svadbou nedalo nič robiť. Sklamanie pána farára bolo veľmi veľké. V závere nášho stretnutia, už pri rozlúčke, som sa ešte raz pokúsil zosumarizovať známe fakty a vyjasniť otázku pôvodu informátorky. Vtedy si pán farár spomenul, že spomínaná gazdiná-informátorka nebola rodáčkou zo Strážskeho, ale pochádzala z dediny Staré pri Strážskom. V tom momente som si uvedomil, že boj o záchranu zemplínskej svadby vdp. Vojtecha Kmeca sa nekončí, ale iba začína a že doteraz sme pravdepodobne išli po zlej stope. Neskôr sa ukázalo, že táto informácia (doplnená o spomienku na návštevy u priateľa, starianskeho kňaza Jána Hudáka) znamenala zásadný obrat pri záchrane historickej podoby svadobných zvykov jednej zemplínskej dediny.

Mali sme teda novú nádej, novú stopu, po ktorej sa dalo ešte ísť, ale aj nové starosti. Ani jeden z nás nemal žiaden kontakt na ľudí v Starom, obec je dosť ďaleko od Prešova, na získanie potrebného piesňového materiálu treba urobiť serióznym etnomu-

zikologický výskum, na výskum treba čas a peniaze atď. Najschodnejšie riešenie týchto problémov som nachádzal v možnosti vypísať na mojom vysokoškolskom pracovisku (Katedra hudobnej výchovy na Pedagogickej fakulte v Prešove) tému diplomovej práce s výskumným zameraním tohto druhu a nájsť na fakulte schopného študenta zo Starého alebo jeho blízkeho okolia, ktorý by sa podujal na jej vypracovanie. Tento zámer veľmi skoro padol jednak preto, že sa nenašiel záujemca o tému, ale aj preto, že výskum a spracovanie diplomovej práce trvá dva roky. A medzi tým ako čas ubiehal pán farár sa takmer pravidelne telefonicky informoval, čo je nové, či už som poslal niekoho do Starého. Na jeho zvedavé telefonické otázky pribúdali iba samé negatívne odpovede a s nimi klesala aj nádej na možné vydanie svadby.

Vtedy som sa aj napriek mnohým iným pracovným povinnostiam rozhodol vo veci konať osobne. Telefonicky som si zavolať Obecný úrad v Starom a zistil, že starostkou obce je pani **Anna Ihnátová**. Keď som vysvetlil, kto som a o čo mi ide, pani Ihnátová prejavila mimoriadnu ústretovosť, pochopenie a ochotu. Na dohodnutý septembrový deň 1998 pozvala dobré speváčky z obce na Obecný úrad, kde sa uskutočnilo naše spoločné stretnutie pri speve svadobných piesní. Prvým evidentným úspechom tohto stretnutia bolo to, že speváčky sa v spomínanom texte svadby okamžite našli, pretože aj pri dnešných svadbách sa v Starom niektoré piesne spievajú v tej iste alebo len málo pozmenenej podobe. Menej potešujúce však bolo to, že prítomné, vekovo mladšie aj staršie speváčky, nepoznali piesne, spievané kedysi na kľúčových miestach priebehu svadobných zvykov (pri vohľadoch, vití vencov, výmene pokrejdý, pri družbovskom tanci a inde) a v danom momente sa zdalo, že viac piesní sa nám už nepodarí získať. V rozhovore síce odznela aj informácia, že v Starom u svojho zata a dcéry žije ešte jedna staršia pani, dobrá speváčka a ju by bolo treba ešte osloviť. Po predchádzajúcich skúsenostiach som už nepredpokladal, že sa mi podarí svadbu skompletizovať. Už len z bádateľskej zotrvačnosti som si pre istotu zapísal jej meno, adresu a číslo telefónu, pre každý prípad.

Zo Starého som odchádzal so zmiešanými pocitmi, hoci moje úsilie o záchranu zemplínskej svadby vdp. Vojtecha Kmeca sa pohlo z miesta a vďaka pani starostke, dobrej atmosfére a veľkej zainteresovanosti spievajúcich začalo nadobúdať konkrétnejšiu podobu. Po transkripcii a vyhodnotení získaného piesňového materiálu sa moje pochybnosti ešte znásobili, k dispozícii som mal asi polovicu hľadaných melódií svadobných piesní. To však ani zďaleka nestačilo nielen na vydanie svadby, ale ani na to, aby sa s definitívnou platnosťou dalo určiť, odkiaľ svadba pochádza. Oznamil som to pánu farárovi s tým, že v Starom už pravdepodobne nežijú pamätníci, ktorí by si pamätali svadbu tak, ako ju on zapísal od svojej informátorky a že mám síce adresu ešte jednej

ženy, no neviem, či budem pokačovať v ďalšom úsilí o rekonštrukciu tejto svadby, lebo výsledok je veľmi otázný. Pán farár sa však nevzdal, a tak ako týždne ubiehali, takmer pravidelne sa telefonicky informoval slovami: „čo máte nové, boli ste navštíviť tú pani, speváčku, v Starom?“ Nebolo možné nevyhovieť jeho želaniu.

Tak začal môj posledný pokus o záchranu starobylej zemplínskej svadby. Na telefónnom čísle, získanom pri predchádzajúcom stretnutí v Starom, u pána Juríka, privítali môj záujem prísť sa porozprávať a vypočuť si spev ich babky a prisľúbili pomoc. Návšteva rodiny pána Juríka sa uskutočnila 10. októbra 1998 a počas nej vstúpila do nášho príbehu optimisticky naladená, živo reagujúca pani **Pavλίna Misárová**, rodáčka zo Starého. O tom, že jej zásluhou nadobudne naše mnohomesačné úsilie o záchranu zemplínskej svadby vdp. Vojtecha Kmeca úplne nový smer som sa veľmi skoro presvedčil. Po úvodnej otázke: „no, čo vám treba zašpívac?“ – som vysvetlil, o čo mi ide a potom prišlo to, čo som vôbec nečakal. Predo mnou sa začalo odvíjať *starjanske vešele* presne podľa scenára vdp. Vojtecha Kmeca. Súvislý viac ako trojhodinový prúd informácií, spievania a rozprávania o svadobných zvykoch v Starom potvrdil správnosť údajov v scenári, spresnil jeho znenie a doplnil o cenné osobné spomienky z účasti na starianskych svadbách v dievčenskom veku na konci 30-tych a v 40-tych rokoch nášho storočia.

V kontexte väzieb na jednotlivé fázy svadobných zvykov znel jej spev svadobných piesní, o ktorých som si myslel, že už nežijú ani v spomienkach. Hneď prvá z nich „*Ej, lecela lastovička, kolo zemi lecela*“ ukázala, že pani Misárová je nielen pohotová informátorka, ale predovšetkým výborná speváčka, ktorá si spoľahlivo pamätá melódiu a texty piesní tak, ako sa v minulosti spievali na starianskych svadbách. Stalo sa to, v čo som už ani nedúfal, mal som pred sebou speváčku, ktorá sa už vo svojom detstve, súc obdarená pekným hlasom a hudobnými vlohami, naučila spievať nielen svadobné, ale aj mnohé iné piesne a aj dnes v sedemdesiatomštvrtom roku svojho života ich má v živej pamäti a bez problémov si ich dokáže vybaviť a spievať.

Pavλίna Misárová počas nahrávania svadobných piesní zo Starého

Na tomto mieste považujem za potrebné uviesť niekoľko údajov z jej života.

Pani **Pavλίna Misárová**, rod. **Sabová** sa narodila 3. septembra 1925 v Starom v rodine roľníka, tu vyrástala, chodila do ľudovej školy a po absolvovaní osemtriednej povinnej školskej dochádzky zostala, ako mnohé ďalšie dievčatá na dedinách v tej dobe, pracovať doma na gazdovstve. Neraz bola pozývaná za družičku na svadby a chodila viť vence pre *mladu*. 23. mája 1946 sa v Starom vydala, vychovala dvoch synov a jednu dcéru. Po založení JRD pracovala v rastlinnej výrobe. Od malička rada spievala, už či počas náboženských obradov v kostole alebo pri rôznych príležitostiach na dedine, keď sa dievčatá v skupinkách schádzali na určených miestach, pričom každá skupina upozorňovala na seba spevom a rôznymi zvolaniami. Večarky, svadby a tanečné zábavy v dedine boli miestom, kde mládež spievala najmä starianske ľudové piesne. Vo svojom živote prežila mnohé radostné, ale aj veľmi smutné chvíle. Najsmutnejšou bola náhla smrť jej manžela práve v deň ženby syna. Pri duševnom vyrovnávaní sa s touto osudovou udalosťou zohrali dôležitú úlohu nielen jej pozitívne povahové vlastnosti, ale aj láska k piesni a spevu. Tá jej vydržala dodnes a každý deň prežitý v zdraví a s piesňou je pre ňu Božím darom.

Návšteva u pani Misárovej v Starom mi poskytla toľko informácií, že som mohol pristúpiť k rekonštrukcii záznamu svadby vdp. Vojtecha Kmeca, tentokrát už s názvom *Zemplínska svadba zo Starého*. Po spracovaní týchto informácií som 11. marca 1999 opäť navštívil pani Pavlínu Misárovú v Starom, opäť sme prebrali celú svadbu a opakovaný výskum priniesol ďalšie nové poznatky a stanovil definitívne riešenie, na základe ktorého sa mohlo pristúpiť k vydaniu publikácie. Podporu tejto myšlienke vyjadrila aj starostka obce pani Anna Ihnátová. Zároveň mi pani Misárová poskytla na prefotografovanie svadobný ručník, chlebovky, obrus a ďalšie ručné práce a tkaniny zo svojej svadobnej výbavy do pripravovanej obrazovej prílohy. Pri ďalšej návšteve na Obecnom úrade v Starom v apríli 1999 ma opäť prijala pani starostka Anna Ihnátová, ktorá aj v zložitej situácii svojho ďalšieho funkčného obdobia si našla čas a ako rodáčka zo Starého a znalkyňa miestneho dialektu pomohla vyriešiť otázku jazykových korektúr starianskeho nárečia v textoch publikácie. Zároveň mi ochotne poskytla ručné umelecké tkaniny zo svadobnej výbavy svojej mamy, ktoré tvoria druhú časť obrazovej prílohy publikácie a ilustráciu na obale.

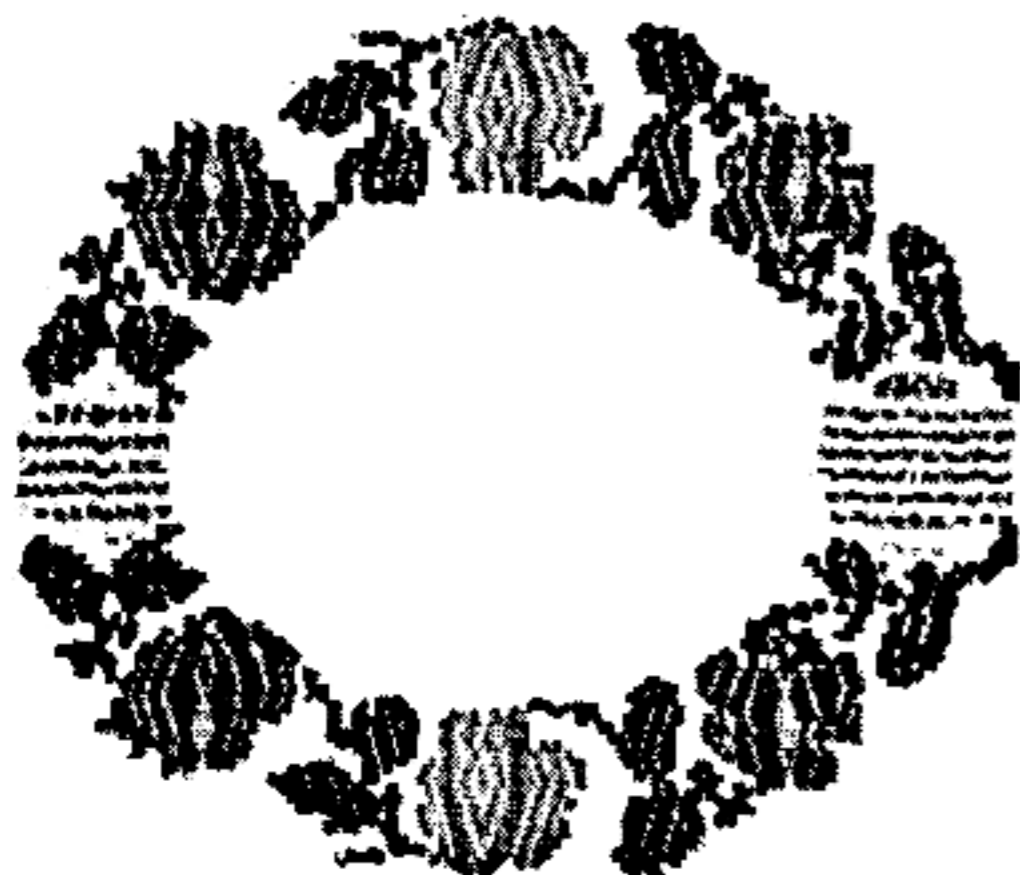
Vďaka pomoci spomínaných obyvateľov obce Staré a vďaka neúnavnému úsiliu a povzbudzovaniu pána farára Vojtecha Kmeca sa podarilo vytvoriť relevantný, historickým a umeleckým danostiam zodpovedajúci obraz *Zemplínskej svadby zo Starého*.

Odvzdávame ho obyvateľom obce Staré, ale aj iných obcí na Zemplíne s tým, aby popri dnešných spoločenských a kultúrnych hodnotách nezabúdali ani na duchovné a umelecké hodnoty, ktoré vytvorili a tradovali mnohé generácie našich predkov.

Historická skúsenosť generácií je v mnohom poučná, ak jej rozumieme a sme ochotní poučenie z nej prijať. Svadobné zvyky sú nositeľmi veľmi cennej historickej skúsenosti a či si to uvedomujeme alebo nie aj tvorcami základov kultúrnych dimenzií dnešného životného štýlu v našich obciach. Zabudnúť na vlastné kultúrne tradície, na nárečie, na umelecké prejavy predkov znamená poprieť svoju minulosť, svoju národnú identitu a nemyslieť na budúcnosť. Ľudia sú smrteľní a po vyčerpaní časového limitu svojho pobytu na tejto zemi odchádzajú do večnosti. Svadobné tradície ako prejav duchovných, ľudských, umeleckých a spoločenských kvalít vlastného rodu tu ostávajú, prechádzajú z generácie na generáciu a hovoria nám o tom, kto sme, odkiaľ prichádzame a kam smerujeme. Preto, aby obyvatelia Starého na to nikdy nezabudli, sme spolu s pánom farárom Vojtechom Kmecom vyvinuli maximálne úsilie zachovať duchovný a umelecký odkaz ich predkov v písomnej podobe a odovzdať im ho ako základ, na ktorom by mohli a mali ďalej rásť a rozvíjať sa svadobné tradície starianskyh rodín.

Prešov 9. mája 1999

František Matúš

ZEMPLÍNSKA SVADBA ZO STARÉHO (Formová štruktúra a hudobná stránka)

František Matúš

Dospievanie detí do mládeneckého a dievockého veku bolo v starianskyh rodínach od nepamäti spojené s problémom ženia sa a vydávania (*odavaňa*). Mnohí rodičia sa na túto udalosť pripravovali už od narodenia svojich detí. Gazdovali, usilovne zhromažďovali hnutelný a nehnuteľný majetok, aby mohli dať svojim deťom patričné veno. Od tohto veľmi dôležitého východzieho momentu, kto koľko má a dá, sa vždy odvíjal typ dedinskej svadby. *Odavaňe* v bohatších a ctižiadostivejších rodínach sa prejavilo honosnejším svadobným ceremoniálom, chudobnejší sa museli uskromniť s menšou okázalosťou. Spoločenská diferenciácia, majetok a peniaze určovali a aj dnes určujú myslenie, rozhodovanie a konanie ľudí. Ale pozitívny ľudský rozmer *odavaňa* mladých ľudí, schopnosť úprimne prežívať svoje city pri vstupe do manželstva, skutočná láska a srdečné prejavy radosti, vyjadrené spevom a tancom sa za peniaze kúpiť nedali. Na týchto zásadách sa v podstate oddávna formovali aj svadobné zvyky v Starom. Bohatosť ich duchovných prejavov, poetické ladenie slovných príhovorov, plačom a radosťou vyjadrované pocity, pôsobivá divadelná scenéria, ručné umelecké práce, krásne piesne a hudba boli ich neodmysliteľnou súčasťou a sprievodným znakom ešte pred 2. svetovou vojnou tak, ako je to zachytené v *Zemplínskej svadbe zo Starého*.

Scenár a dej starjanskeho vešela mal svoju rokmi vyprofilovanú podobu. Vdp. Vojtech Kmec ju rozčlenil do 14 obrazov, v ktorých je zachytené všetko, čo priebeh svadby v dobre situovanej starianskej gazdovskej rodine obsahoval. Obsah obrazov je natoľko názorný a plasticky, že nie je treba k nemu nič dodávať.

Považujem však za potrebné upozorniť na niektoré danosti *starjanskeho vešela* v porovnaní so svadbami v iných dedinách Zemplína. Hneď na začiatku treba povedať, že svadobné zvyky mali v každej zemplínskej dedine približne ten istý sled obrazov a úkonov (vohľady, ohlášky, sobáš v kostole a svadobná hostina) a s malými výnimkami sa na ich priebehu podieľali tie isté osoby (nevesta, ženích, starejší, pytač, maršalko, družičky, družbovia atď.). V každej dedine Zemplína mali však svadobné zvyky aj svoje špecifické zvláštnosti a charakteristické prejavy, ktoré sa v detailoch podstatne navzájom odlišovali, a to aj v susedných dedinách vzdialených od seba iba 3–4 km.

Dodnes nemáme k dispozícii vedecky spracovaný profil zemplínskej svadby, na základe ktorého by sme mohli určiť spoločné a zvláštne črty niekdajšej svadby v Starom. Niektoré popisy zemplínskych svadiieb sa predsa len zachovali a poskytujú nám možnosť porovnávať. V 60-tych rokoch vydal Ondrej Demo nahrávku *Svadby zo Zamutova* na gramofónovej platni. Stačí si porovnať túto svadbu zo šarišsko-zemplín-

skeho pomedzia so starianskou svadbou a zistíme, že štýl, forma a mnohokrát aj obsah svadobných zvykov sa podstatne líšia. Z ďalších známych zápisov zemplínskych svadieb je opis svadobných zvykov Melánie Nemcovej zo Strážskeho veľmi vhodný na dokumentovanie závažných i menej závažných zvláštností a odlišností v svadobných zvykoch dvoch susediacich dedín, vzdialených od seba iba 3 km. (Melánia Nemcová: Piesne zo Strážskeho a okolia. Vydal Mestský úrad Strážske 1997, s. 23-45.)

Svadobné zvyky v Starom podľa nášho záznamu sa na rozdiel od zvykov v Strážskom hneď v prípravnom úkone svadobného zámeru líšia v tom, že v Starom si ľudia už nespomínajú na zvyk *uhli opatrac*, ktorý bol vlastne informatívnou sondou matky ženiachtivého mládenca v dome, z ktorého si chcel vziať nevestu. Matka starianskeho mládenca išla vyjednávať *častku* a po príchode do domu budúcej nevesty priamo oznámila účel svojej návštevy slovami: „*naš Jančo povedzel, že chodzi za vašu Haňku a že bi ju rad užac za ženu*“.

Takýchto modifikácií v detailoch svadobných zvykov na dedinách bolo tolko, že výsledný obraz svadby sa neraz výrazne líšil. Miestne starianske špecifiká v zastúpení jednotlivých úkonov a zvykov sa prejavili napríklad v nákupe pokrejdý a priamo na svadbe tým, že družbovia netancovali pri snímaní venca nevesty a tým odpadla trikrát opakovaná otázka družbu neveste, či dovolí veniec sňať alebo hlavu sňať. Starší družba v Starom pred snatím venca neveste predniesol pekný poetický príhovor:

*Ej, veňec, veňec, želeni veňec,
čeraš rozkvital, ňeška už koňec!
Čeraš rozkvital v červenim vinku,
ňeška už višiš na sceňe, na klínku!*

- potom jej veniec sňal a položil na posteľ, na ktorej bude spať. Ten, kto pozná svadobné zvyky v iných dedinách Zemplína, iste postrehne celý rad odlišností podobného charakteru aj na iných miestach zemplínskych svadieb.

Celkové štýlové rozdiely svadieb v Starom a Strážskom sa v ničom inom tak výrazne neprejavovali ako v melódiach a textoch piesní v podstatnej časti svadobných zvykov. Melánia Nemcová uvádza v priamych väzbách na svadobné zvyky v Strážskom 50 piesní, *starjanske vešeľe* má v týchto väzbách o 17 piesní viac (celkom 67). V jednom i druhom prípade to nie je veľa, lebo v tomto počte nie sú započítané všetky piesne spievané na svadbe po *redovom* tanci vo voľnej zábave až do rána. Tie nikto nikdy nespočítal, ale existuje odhad, že na jednej vydarenej dedínskej svadbe (bez bitky, lebo aj to nebola zriedkavosť) odznelo 150 až 200 piesní, najmä v dávnejších dobách, keď svadba trvala niekoľko dní. Neexistovala iná spevná príležitosť na dedine, kde by sa tolko spievalo ako na svadbe.

Okrem kvantitatívnych ukazovateľov existovali v dávnejšej minulosti na dedinách aj výrazné kvalitatívne špecifiká používaného piesňového repertoáru. Zvuková hudobná kulisa, sprevádzajúca každú dedínsku svadbu bola natolko charakteristická, že skúsení svadobní hostia z iných dedín okamžite reagovali poznámkou *u Starim calkom inakše vešeľe, jak u nas*. Obyvatelia dediny nemuseli byť ani prítomní na svadbe, aby vedeli, čo sa v danom momente na nej deje. Piesne sprevádzajúce jednotlivé zvyky boli s nimi po stáročia tak pevne zviazané, že prešli do spoločenského vedomia dediny ako jeho trvalá súčasť. Ich špecifické funkcie (pri vití vencov, pri odpytovaní, na ceste do a z kostola, pri čepení atď.) tvorili také pevné väzby na jednotlivé svadobné úkony, že svojou typičnosťou dokázali vytvárať aj v predstavách nezainteresovaných obraz priebehu zvykov podľa zvukových informácií. Ide o všeobecne známe špecifiká hudobnej komunikácie.

Z odborného hudobného hľadiska sú tieto špecifiká dané melodickou, tonálnou a rytmickou stavbou a formálnou stránkou piesní. Melódia, tónina či tonalita svadobných piesní zo Starého sa vyznačujú niekoľkými štýlovými a typologickými zvláštnosťami. V ich melodických líniach sa najčastejšie stretávame s charakteristickým oblúkom, ktorého začiatok a koniec spočíva na tonálnom centre, hlavný vrchol dosahuje na kvinte a vedľajšie vrcholy na kvarte alebo tercii. Typickou predstaviteľkou týchto piesní je starobylá melódia piesne „*Klikaj, mlada, klikaj*“ a melódia piesne „*Redovi še začina*“ s podobným melodickým priebehom. Kvinttonálne, kvintakordálne, ale najmä kvarttonálne piesne sú v starianskej svadbe pomerne vzácne. Piesne s rozsahom malej septimy, oktávy aj decimy, ako je tomu v prípade piesní „*Už ja še ožeňil*“, „*Betaru dva veri*“ a „*Ja parobok parobočok*“ patria k charakteristickým danostiam východoslovenských piesňových štýlov.

Najcharakteristickejším prejavom týchto štýlov sú všeobecne známe *hypotóniny*, piesne nekončiace na základnom tóne danej tóniny, v ktorých melódia klesá na spodnú dominantu, končí tzv. *hypozáverom*. Ak sa k tomu pripojí aj stúpajúca kvarta zo spodného piateho stupňa na tóniku na začiatku piesne, ide o „čistú“ hypotóninu s oblúkoviťou melodikou a charakteristickým zvukovým koloritom, ktorý sa vyznačuje veľkou pôsobivosťou najmä v tanečných piesňach. Hypotóniny sa považujú za cudzorodý prvok v piesňach na východnom Slovensku, údajne prevzatý z rumunskej ľudovej piesne, ale sa tešia veľkej obľube a natolko prenikli do nášho hudobného povedomia, že ich hodnotíme ako naše špecifikum. Hypozávěry sú časté aj v melódiach nami porovnávaných svadieb. V svadobných piesňach zo Strážskeho tvoria až 30% z celkového počtu, čo je pomerne veľa, lebo v hudobnej literatúre sa uvádza len asi 20 %-ná rozšírenosť týchto piesní. V svadobných piesňach zo Starého počet týchto piesní nedosahuje ani 20%, čo

je v porovnaní so Strážskym až o tretinu menej. Najčastejšie nachádzame medzi nimi tóniny hypojónske. Klasickým príkladom je trojdielna (*a, b, a*) pieseň „Ej, frajir se mi žeňi“ so všeobecne známou melódiou a hypoeolské (napr. pieseň „Ej, družbo naš, perši“), ktoré sú obyčajne nositeľkami silného emocionálneho náboja. Durové a molové tóniny sú zastúpené v skúmanom repertoári približne v rovnakom počte („*Telo vas parobci*“, „*Naco sce me, mamočko*“ a iné) a predstavujú novšiu piesňovú vrstvu.

Doslova piesňovým unikátom medzi svadobnými piesňami zo Starého je pieseň „*Perše kohuci spivali*“ a jej pokračovanie *Perši vinočok uviľi*. Notový zápis zvukovej podoby piesne (pri opakovanom výskume u pani Misárovej niekoľkokrát overovaný) je plne verifikovaný a pri konzultácii s poprednými odborníkmi jednoznačne preukázaný. V kontexte krátkych dvoch dielov tohto piesňového útvaru sa stretávame s originálnym modálnym usporiadaním tónového materiálu v hexatonickom zoskupení *c, d, f, fis, g, a*, ktorý je výnimočným, doteraz nezaznamenaným hudobným prvkom v ľudových piesňach na východnom Slovensku.

Okrem tohto hudobného unikátu obe nami porovnávané svadby zo Strážskeho i zo Starého obsahujú aj mnohé všeobecne známe a obľúbené tanečné melódie, rozšírené na území celého Zemplína, ktorých výraznou predstaviteľkou je hypoeolsky ladená pieseň „*Ej, lena, lena, zelena lena*“.

Na záver nášho stručného exkurzu do hudobnej štruktúry svadobných piesní zo Starého treba dodať, že ich obsahová stránka je buď metaforicky, alebo priamo viazaná na ľubostný vzťah dvoch mladých ľudí v jeho rôznych podobách. Obyčajne je tento vzťah vyjadrený pôsobivou poetickou rečou, o čom svedčí aj nasledujúci výber úryvkov:

*Frajir si mi, frajir, ale si ňestali,
za dva ročkiš chodzil a pešničok mali.*

*Jaj, Bože moj, co mam robic teraz,
plače vo mne moje serco ňeraz.*

*Ňebanuj dzivčatko, že ja ce zochabil,
lem Bohu podzekuj, že ja ce ňezradzil.*

*Frajir se mi žeňi, na voľu mu davam,
naj bere koho chce, ja se ňeodavam.*

*Parobčeňe moja, tak si mi uhalso,
jak toto slunečko, co za huru zašlo.*

*Añi se mi, moja ženo, ňebuj,
šak ja ci dam peršu nocku pokuj.*

*Kebi ja ce zochcel, i mac bi ce chcela,
i cala rodzina, pristac bi mušela.*

*Tedi sebe, tedi, dzivče roskošuje,
kedi dolou sobu, vlaski rosčesuje.*

*Chcel ja ju užac, ňechceli mi ju dac,
budu ja na svoju macir do šmerci spominac.*

S výnimkou niekoľkých piesní (pri vytí vencov, odpytovaní, za stolom) všetky ostatné majú viazaný tanečný rytmický základ a boli určené spevu aj tancu. Časť týchto tanečných piesní patrí k štýlovej vrstve veľmi pôsobivých nových a novouhorských piesní, čoho pekným príkladom je pieseň *Teloš do nas, ti beľaru, chodzil*.

Nami publikovaná *Zemplínska svadba zo Starého* má jednu zvláštnosť, s ktorou sa podľa našich informácií nedá stretnúť v žiadnej inej publikácii tohto druhu. Je v nej zaradený aj priebeh cirkevných obradov v kostole podľa staršieho rituálu. Ťažiskovou a rozhodujúcou časťou svadby bol pre mladomanželov vždy sobáš v kostole. S priebehom cirkevného obradu, tak ako ho vykonával kňaz, sa v prácach folklórneho zamera- nia nestretávame. Z hľadiska predmetu svojho záujmu ho folkloristi považovali za úkon vymedzený cirkevnými predpismi, a tým de facto postavený do inej významovej a funkčnej roviny. Všetky ľudové svadobné zvyky sú však s náboženským chápaním sviatosti manželstva bezsprostretne spojené a všetky z neho vychádzajú a k nemu od- dávna aj smerujú. Absencia tohto kľúčového momentu svadby je jednak jej ochudobne- ním, ale aj nerešpektovaním významu obradu. Túto rozpornosť sme sa pokúsili v kon- cepcii našej práce odstrániť. Vyplynulo to aj zo samotného faktu, že na príprave publi- kácie sa podieľali katolícky kňaz a muzikológ, čím sa vytvorili predpoklady pre načrt- nutie komplexného obrazu svadby v jej duchovných aj svetských dimenziách. Upozor- ňujeme, že táto časť je záznamom katolíckeho náboženského rituálu tak, ako sa usku- točňoval v minulosti a v tomto kontexte plní iba dokumentačnú a informatívnu funkciu. Chceme tým vyjadriť, že dedinská svadba nebola iba najdôležitejšou a najrozsiahlejšou zložkou rodinného obradového folklóru, ale aj dôležitým cirkevno-právnym aktom, ktorý bol smernicou a normou celoživotného spolunažívania ľudí rôzneho pohlavia na zabezpečenie reprodukcie ľudského rodu. Ľudové svadobné zvyky s prezentáciou etic- kých, umeleckých, ľudsky krásnych a duševne bohatých stránok života dediny boli je- ho dôležitým sprievodným javom, ktorý bohatosťou umeleckých prejavov umocňoval vedomie závažnosti manželského spolužitia.

František Matúš

ABECEDNÝ ZOZNAM SVADOBNÝCH PIESNÍ

A jaki tot poharičok cifrovani 53
 A na pujdze bardo 62
 A poňižej roli 58
 A u našej mladej okruhlí stolíčok 54
 A v ten hajik, popod hajik 61
 A vi svatki ňešpivajce 52
 A za našim stolom 35

Beťaru dva veri 44
 Bodaj moju švekru 66
 Buc zdrava, kapuro 61
 Bula bi ja paňi 30
 Buŕi me šľub davac 48

Či to tu vešeľe, či daco umarlo 66
 Čopnaru maľučki 53

Dobre ja to znal 37
 Do prišahi jedno 48
 Dzivčatko maš krasu 25

Ej, družbo naš perši 35
 Ej, frajir še mi žeňi 26
 Ej, ľecela lastovička 15
 Ej, ľena, ľena 65
 Ej, prišli do nas pohorelci 19
 Ej, šumne meno Ďuri 39
 Ej, zahrajce hudaci 32

Hej, haj, žeľeňi še ľisce 33
 Hej, na starjanskej turňi 56
 Hop, hop, hop, čerinče 31

Jaj, Bože muj, co mam robic 22
 Jaj, Bože muj, Bože 49
 Ja parobok beťar 30
 Ja parobok, parobočok 20

Kľikaj, mlada, kľikaj 42
 Kľikaj, mladi, kľikaj 44

Ľecela pavička, ľecela 32

Naco sce me, mamočko 38
 Ňebanuj, Haňičko 449

Obžerňi še, Haňko 56
 Odac bi še, odac 20, 27
 Odala bi ja še 17
 Ostavajce zdravi 42
 Otvirajce, mamko 57
 Ožeň še, beťaru 26

Parobci starjanske 28
 Parobčeňe moja 21
 Perše kohuci špivali 34
 Perši vinočok uviľi 35
 Pokrejdočko moja, jak ši me sklamala 23
 Pokrejdočko moja, šidzem konarova 24
 Popač ti, mlada 42
 Prišli do nas, prišli 39
 Prišli me pridani 62

Redovi še začina 63
 Rosipala mlada po stole taľare 36

Samam dzivka u macere 29
 Stavajce na vence 34
 Svatka ja, svatka 51

Šicko še mi bači 62
 Šedzi mlada za stolíčkom 50

Tedi sebe, tedi 60
 Teľoš do nas, ti beťaru, chodzil 59
 Teľo vas, parobci 28
 Tuš 40

Už ja še ožeňil, už ja še pocešil 24
 Už ja še ožeňil, už je darmo 51

Vi družički jake-take 52

Začešu hlavičku 59
 Zašumňela žeľena dubrava 58

naj užiju tej babskej bači i ňebars ňerada bi mi še dľuho bavic befar šumni befar počaromni	- nech sa napijú sladkej pálenky (ženskej) - páči i nie veľmi - nechcela by som sa dlho zdržať - vybíjanec, šibal, huncút - pekný chlapec (tmavšej pleti)
coš odemne v ^z al a co to ceňice	- čo si mi zobral - nakolko si to ceníte
čeho sce do nas prišli čerince maľučki čopnar	- načo ste k nám prišli - drobné kamienky - malý nalievač nápojov (výčapník na svadbe)
do stola šidac! dva šifonere a džveredlo s kasňu	- sadnite si k stolu (za stôl)! - dve skrine a zrkadlo s kasňou
fodrovani kabati	- skladané (s volánikmi) kabáty
ta mu dala gambi predaj, družbo, gubaňu	- dala mu pery (pobozkala ho) - predaj, družba, halenu
handľovac jak na jurmaku ňeurečko hardo hoč ce budu hrišic, lac co hoden , abo ňe pojednac hudakov	- dojednávati sa (o cene) ako na jarmoku - neúrekom hrdo - hoci ňa budú hrešiť a preklínať - čo môže alebo nie - dojednať (zjednať) hudobníkov
chceja ce ukradnuc	- chcú ňa ukradnúť
isc do cesti išče ňeš	- vydať sa na cestu - ešte dnes
za novim kalapom popítal še jej kanafik keďim od ce bral kudzelna chiža me bars laje želena lena	- za novým klobúkom - opýtal sa jej kanárik - keď som od teba bral - kúdelná izba - veľmi ma preklína - zelený ľan
našo molodzata šumne v karčme mulatovac	- náš pekný mladý pár - zabávať sa v krčme
ja še ňeodam tam ňetancovala volim vešeľe ňeznac	- ja sa nevydám - ta som netancovala - radšej nech o svadbe neviem
ňetreba mňe do obišča obžerňi ti, Haňko, ofe buce dakus cicho! chiža otarhana	- netreba mi do obydľia (do domu) - obzri sa ty, Hanka - buďte trošku ticho! - ošarpaný dom

orgoni vo korušu	- organ na chóre (v kostole)
ňe za pajtaškovo pafe še ho, pa a pešničok mali komu ja še pobačila rodičom počlivosc daj dakus naň podudral prišli do nas pohoreľci šak i čudne opatreňe prekedvešna žena zakel ja prepovim isce bačice čoho prichodzu prišla gu ce še poradzie keď mi prišol gu ce budzem ju probovac popričac še	- nie za priateľkinho (kamarátkinho) - pozri sa na neho! - a pešinka (chodník) malý - komu som sa zapáčila - rodičom daj úctu - trošku na neho pohundral - prišli k nám chudáci - čudná to návšteva - premilená (láskavá) žena - pokiaľ budem hovoriť - zaiste viete, prečo prichádzam - prišla som sa k tebe poradiť - keď som prišiel k tebe - vyskúšam ju - pohádať sa
tedi dzifče roskošuje	- vtedy si dievča dovoľuje (užíva si)
do varoša do sklepu šćesce do dzivočok	- do mesta do obchodu - šťastie na dievčatá
budze še palenka taľovac očka jak taročka teľoš do nas chodzil dvanac trupkači	- bude sa nalievať pálenka - oči ako trnky - toľko si k nám chodieval - dvanásť trubačov
mňe zaš učara večar ujcove, učini bi ju rad užac za ženu	- mne zase včera večer - ujovia a tety - rád by sa s ňou oženil
pujdu na vešeľe tam jej vešeľe stojalo Haňku ja vihodovala vitrimac vozova draška	- pôjdem na svadbu - tam sa konala jej svadba - Hanku som ja vychovala - vydržať - cesta pre vozy
zabuc mušu keď sebe zakuri zašumňela želena dubrava žem ce ľubovala žebiš me zohnala zomglivac od žaľu bodaj zoškvarilo nam treba žeca	- musím zabudnúť - keď si zafajčí - zazeleňala sa dubrava - že som ňa ľúbila - aby si ma zobudila - omdlievať od žiaľu - bodaj sa zoškvarilo (stiahlo) - treba nám zaťa

Dobová svadobná fotografia starianskeho mladomanželského páru Štefánia, r. Vojtková a Ján Béreš z roku 1939. Fotografia reprezentuje začiatok obdobia, v ktorom sa už nepoužíval tradičný ľudový svadobný odev. Originálnu svadobnú fotografiu v autentickom ľudovom oblečení v starianskom kroji sa nám nepodarilo v Starom získať.

OBSAH

Príhovor starostky obce Staré	5
Úvodné slovo	7
<i>Obsah obrazov</i>	
I. Zoznámenie	11
II. Ohľedi	13
III. Nákup pokrejdý	16
IV. Ohlášky	16
V. Výmena pokrejdý	17
VI. Posviacka pokrejdý	22
VII. Družbovský tanec	24
VIII. Svadobný deň	34
a. Dom nevesty - Vitie vencov	34
b. Dom ženícha - Frištík	37
c. Výmena svadobnej pokrejdý	39
d. Odpytovanie nevesty	40
e. Odpytovanie ženícha	43
f. V dome Božom	45
g. Svadobný obed u nevesty	50
IX. Odvádzanie nevesty	55
X. Privítanie nevesty	57
XI. Snímanie venca a čepenie	58
XII. Pridanci	61
XIII. Tanec Redovi	63
XIV. Svadobná večera u ženícha	65
Kto je tvorcom tejto publikácie?	67
Čo predchádzalo vydaniu starianskej svadby ?	69
Zemplínska svadba zo Starého (Starjanske vešče)	75
Abecedný zoznam piesní	80
Slovník nárečových výrazov a frazeologických väzieb	82
Obsah	85